

Ageismus ve společnosti - postoje současné mládeže

Petra Bočková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra BOČKOVÁ, DiS.**

Osobní číslo: **H080162**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Ageismus ve společnosti – postoje současné mládeže**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek v oblasti ageismu,

stáří a stárnutí, mezigeneračních vztahů a postojů současné mládeže

Příprava výzkumu, výběr a charakteristika výzkumného souboru

Provedení kvantitativního výzkumu

Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu

Přijetí odpovídajících závěrů a doporučení pro praxi

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ORT, J. Kapitoly ze sociologie stáří. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7044-636-6

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

VIDOVIČOVÁ, L. Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008. ISBN 978-80-20-4627-6

JIRÁSKOVÁ, V. a kol. Mezigenerační porozumění a komunikace. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-80-5

HAMILTON - Stuart, I. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25. 2. 2011

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, optisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k větší výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

V této bakalářské práci se věnuji problematice ageismu – diskriminaci určité věkové skupiny společnosti. Zabývám se především negativními postoji mladých lidí vůči seniorům. Teoretická část popisuje projevy negativních postojů, rozebírá důvody jejich vzniku. Jsou definovány pojmy ageismus, diskriminace, stereotypy, stáří a stárnutí. Dále se soustředím na popis dvou věkových skupin, které jsou pro práci stěžejní – seniory a mládež do 20 let. Praktická část je zaměřena na zjištění skutečných postojů adolescentů vůči seniorům a stáří obecně. Pro toto zjištění byl zvolen kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Výzkum byl určen studentům středních škol, převážně druhých až čtvrtých ročníků.

Klíčová slova:

ageismus, stáří, stárnutí, senior, diskriminace, stereotyp, předsudek

ABSTRACT

This bachelor work deals with the issue of ageism - discrimination against particular age groups in society. I especially deal with negative attitudes of young people towards the seniors. The theoretical part describes the manifestations of negative attitudes and analyze the reasons why they are incurred. I define notions of ageism, discrimination, stereotypes, old age and aging. Furthermore, I focus on description of two age groups at which the work is focused - the elderly and young people under 20. The practical part focuses on the actual attitudes of young people to seniors and aging in general. For this finding a quantitative survey research by means of a questionnaire was selected. It was addressed to high school students, mostly second through fourth grades.

Keywords:

ageism, elderly, aging, senior, discrimination, stereotype, prejudice

Tímto bych ráda vyjádřila poděkování paní Mgr. Evě Šalenové za odborné vedení a cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování této bakalářské práce.

V Hroznové Lhotě 1.5.2011

Motto:

„Posuzovat kvalitu života léty je totéž jako měřit hodnotu knihy počtem stran, obraz čtveřními decimetry a sochu kilogramy.“

Miroslav Štilec

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 AGEISMUS	13
1.1 VYMEZENÍ POJMU AGEISMUS	13
1.2 OBLASTI PROJEVU AGEISMU	14
1.3 ZDROJE AGEISMU.....	15
1.4 PŘEDSUDEKY A STEREOTYPY ZAKLÁDÁJÍCÍ AGEISMUS	16
1.5 EXTRÉMNI PROJEVY AGEISMU – TÝRÁNÍ A ZNEUŽÍVÁNÍ.....	19
2 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY	21
2.1 MEZIGENERAČNÍ KONFLIKT	21
2.2 MEZIGENERAČNÍ SOLIDARITA.....	24
3 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ	26
3.1 DEFINICE STÁRNUTÍ A STÁŘÍ.....	26
3.2 CHRONOLOGICKÁ PERIODIZACE LIDSKÉHO VĚKU.....	27
3.3 ZMĚNY POSTOJŮ A CHOVÁNÍ STARÝCH LIDÍ.....	28
3.4 VZHLED JAKO KRITÉRIUM STÁŘÍ.....	29
3.5 HODNOTOVÝ SYSTÉM SENIORŮ.....	30
3.6 TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU SENIORŮ	32
4 OBDOBÍ ADOLESCENCE	35
4.1 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY	35
4.2 HODNOTOVÝ SYSTÉM SOUČASNÉ MLÁDEŽE.....	36
4.3 VZTAH MEZI HODNOTAMI MLADÉ A STARŠÍ GENERACE.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 REALIZACE VÝZKUMU	40
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM – UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY	40
5.2 CÍL VÝZKUMU	40
5.3 VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY	40
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A PRŮBĚH SBĚRU DAT.....	41
5.5 POUŽITÉ METODY SBĚRU DAT A JEJICH ZPRACOVÁNÍ.....	41
5.5.1 Forma výzkumu a zpracování získaných dat.....	41

5.6	VYHODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH OTÁZEK	42
5.7	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	62
5.8	SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	64
ZÁVĚR		69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		72
SEZNAM OBRÁZKŮ		73
SEZNAM TABULEK		74
SEZNAM PŘÍLOH		75

ÚVOD

Životní styl seniorů je zcela odlišný od ostatních věkových kategorií. Je tomu tak díky postupujícímu věku, nevyhnutelným zdravotním komplikacím, díky klesající frekvenci společenských kontaktů a celkové proměně psychiky stárnoucích lidí.

Tyto rozdíly se mnohdy stávají základem ageistického myšlení. Mladým lidem často vadí, že prarodiče neumí používat mobilní telefon, rozčiluje je jejich pomalost, kroučí hlavou nad vyesedáváním seniorů na lavičkách a scházení se s vrstevníky.

Jde ale právě o to pochopit, že to jsou základní znaky a projevy stáří, stejně jako k mládí patří touha poznávat nové věci a rychlý životní styl. Nicméně postoje současné společnosti nejsou nakloněny stáří a starým lidem. Dnešní člověk chápe stáří jako nutné zlo.

Hodnotový systém je nastaven na zachování všech aspektů mládí – mladistvého vzhledu, výkonu, rychlosti, svěžesti. Tyto priority bohužel podporují i média jako standardní normu současnosti. Toto nastavení společnosti musí nevyhnutelně vyústit diskriminací té skupiny obyvatel, která se do takového úzce specifikovaného rámce nehodí a přinejmenším se liší. Zde dochází k postupnému vzniku ageismu.

Moje bakalářská práce se bude zabývat tím, co je ageismus, jak se projevuje, proč vlastně vzniká, kde jsou důvody a příčiny vzniku těchto pokřivených postojů dnešní společnosti. Předpokladem je, že formování postojů vůči okolnímu světu, tzn. i jiným věkovým skupinám, je součástí výchovy dětí již od narození. Rodiče jsou prvními „učiteli“, kteří svým potomkům vštěpují, jak se mají chovat, jak zdravit, kde a jak mají pomáhat druhým lidem.

Proto se ve své práci chci zaměřit na velmi mladé lidi ve věku od 16 do 20 let. Chci zjistit, jaké si během svého krátkého života vybudovali postoje vůči nejstarším členům naší společnosti, jak vnímají seniory, zda se už v tak mladém věku objevují předsudky a stereotypy.

Je pravděpodobné, že tito mladí lidé budou mít velmi zkreslený pohled na pojem „stáří“. Nicméně právě oni jsou budoucími seniory. To je skutečnost, kterou nepoznáváme, neobjevujeme. Je daná jako jeden ze zákonů přírody a života.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 AGEISMUS

1.1 Vymezení pojmu ageismus

Podle Orta (2004) je pojem odvozen od anglického slova *age*, znamenající nejen věk, ale i stáří. Pojem *ageismus* nemá český ekvivalent. Obecně vyjadřuje diskriminaci lidí na základě věku a je jím označován „společný předsudek vůči stáří“.

Vidovičová (2008) uvádí, že pojem *ageismu* poprvé zazněl během debaty o bytové politice z úst Roberta Butlera, pozdějšího ředitele amerického Národního institutu pro stárnutí. Původní vymezení pojmu *ageismus* vycházelo z konceptů, které slova „stáří“ a „staří“ pojímaly jako objektivní kategorie, sdružující neurčitou skupinu osob na základě jediného kritéria – chronologického věku. Svým způsobem byly tudíž samy skrytě *ageistickými*. Paradox tohoto pojmu spočíval ve faktu, že *ageismus*, označující negativní představy o starých lidech, sám obsahoval „nový *ageismus*“ (Jirásková a kol., 2005).

Podle Kalische (in Jirásková a kol., 2005) je možné nový *ageismus* stručně charakterizovat jako často dobře míněné, ochranné (patronizační) postoje vůči seniorům, které je staví do pasivní a submisivní role adresáta „zlého *ageismu*“, před nímž je „my“ (ne-staří) chráníme.

V literatuře se vyskytuje mnoho definicí pojmu *ageismus*. Podle Vidovičové (2008) nebylo doposud dosaženo jedné definice, která by pokrývala celou šíři tohoto dynamického jevu především z toho důvodu, že *ageismus* zahrnuje širokou škálu procesů a akcí na rovině individuální i strukturální.

Butler (in Vidovičová, 2008, s.111) uvádí: „*Ageismus* můžeme chápat jako proces systematického stereotypizování a diskriminace lidí pro jejich stáří, podobně jako se *rasismus* a *sexismus* vztahují k barvě pleti a pohlaví (...) *Ageismus* dovoluje mladším generacím vidět starší lidi jako odlišné od nich samých, a proto jim brání, aby se se staršími lidmi identifikovali jako s lidskými bytostmi.“

Podle Vidovičové (2008) vypracoval Palmore na základě výše citovaného Butlerova vymezení analytickou definici, kde je *ageismus* „jakýkoliv předsudek nebo diskriminace proti nebo ve prospěch věkové skupiny. Předsudky vůči věkové skupině jsou negativní stereotypy vůči této skupině nebo negativní postoje založené na stereotypu. Diskriminace vůči věkové skupině je nepatřičné, nemístné negativní zacházení se členy dané věkové skupiny.“

Vágnerová (200) definuje ageismus z hlediska psychologického jako postoj, který vyjadřuje obecně sdílené přesvědčení o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří a projevuje se podceňováním, odmítáním, eventuálně až odporem ke starým lidem.

Ve veřejnosti je podle Orta (2004) pojem ageismus chápán též jako:

- různé formy diskriminace starší zdravé i nemocné části populace
- negativní společenský předsudek vůči stáří
- diskriminace seniorů na základě pokročilého věku
- diskriminace části populace za jejich příslušnost k určité generaci
- diskriminace na základě chronologického věku
- lze ho vnímat i pomocí počítačového podobenství: staří jsou ti, kteří neovládají počítač a internet
- nepřátelský postoj ostatních generací ke starým lidem
- negativní postoj mladších generací (děti a rodičů) ke generaci prarodičů
- věkové předsudky mladých vůči starým
- geriatrické diskriminace
- oddělování a vylučování starých lidí mezi zvláštní vrstvu obyvatel
- odpor ke stáří, zbavování práv starších lidí
- pozitivní ageismus = ochranné postoje a nadbívání seniorům (druhý extrém)
- soubor stereotypů, předsudků a mýtů o lidech v biodromálním období stáří

1.2 Oblasti projevu ageismu

Podle Orta (2004) existuje 11 nejdůležitějších oblastí sociálního života, kde se vyskytuje ageismus:

1. Trh práce (diskriminace osob ve vyšším věku nad 50 let)
2. Zdravotní systém (zneužívání a špatné zacházení, etika péče o staré pacienty)
3. Rodinné zázemí (týrání a zanedbávání gerontů dětmi a vnuky)

4. Právo občanské (problém participace k občanství, třídě)
5. Důchodový systém (předčasné důchody, rigidita systémů sociálního zabezpečení)
6. Sociální péče (ústavní problémy zanedbávání)
7. Vzdělání a věda (nerovný přístup ke studiu, absence gerontogiky)
8. Mezilidské vztahy (kultura a morálka v soužití generací, mezigenerační konflikt)
9. Komunikace (diskriminující jazyk a literatura, novinářský žargon, řeč, vtipy...)
10. Mediální scéna (neobjektivní imaginace stáří, neviditelnost seniorů na obrazovce)
11. Životní prostředí, ekosystém (prostorová segregace, separace, bariéry volného pohybu)

1.3 Zdroje ageismu

Jak uvádí Palmore (in Vidovičová, 2008), je možné rozdělit zdroje ageismu na tři skupiny:

- individuální (subjektivně psychologické)
- kulturní
- sociální

● **individuální zdroje** - strach ze smrti a stárnutí, frustraci a agresi, selektivní vnímání.

Podstatným zdrojem ageismu je také přílišná akceptace stereotypů vztahujících se ke stáří. Senioři mají tendenci akceptovat stereotypy a předsudky, panující ve společnosti. Ageismus se v tomto případě prohlubuje skrze autostereotypy. Přijímá-li senior představu sebe sama jako méně zdatného, jeho pracovní výkon bude skutečně upadat. To potom zpětně utvrzuje negativní postoje společnosti jako „správné“.

● **kulturní zdroje** - faktory jako hodnotové systémy, jazyk (pohrdlivá jména pro osoby ve vyšším věku), mediální kultura (kvalita a kvantita reprezentace seniorů v médiích), humor, umění a literatura.

● **sociální zdroje** - fakt, že starých lidí je „hodně“, věkové a strukturální nesoulady, věkový či generační konflikt, věková segregace, historická změna statusu stáří, „nevhodná“ paradigma stáří a jazyk, média a populární kultura.

Na rozdíl od Palmora, Kalvach (in Ort, 2004) se ve vymezení zdrojů ageismu zaměřuje přímo na Českou republiku. Rozděluje je do čtyř okruhů:

- **historický** - hluboká zakořeněnost představ o nezměnitelné nezdatnosti stáří
- **ekonomický** - obavy z početné kohorty seniorů z poválečného „baby boomu“
- **odborný** - obava z postupující geriatrizace medicíny, obava z neúčelné medicinalizace přirozeného stáří atd.
- **společenský** - absence konceptu života ve stáří, nedostatek služeb pro seniory, odmítání zodpovědnosti ze strany samotných seniorů

Podle Orta (2004) lze doplnit Palmorovo členění o následující zdroje:

- **individuální** - stejně jako Palmore sem řadí strach ze smrti, frustraci a agresi
- **sociální** - vycházejí ze společenského prostředí – např. výměna „opotrebovaných“ pracovních sil
- **demografický** - genderové rozdíly – silná feminizace nejstarších věkových kohort
- **kulturní** - opět se stejně jako Palmore zmiňuje o intoleranci jazykové a obrazové

Ort doplňuje tuto teorii o fakt, že staří lidé se na obrazovkách TV téměř nevyskytují, přitom je prokázáno, že postoje ke stáří může kladně ovlivnit především větší informovanost s pomocí TV.

1.4 Předsudky a stereotypy zakládající ageismus

Podstatou ageismu je nesprávně pochopená kvalitativní nerovnost jednotlivých fází lidského životního cyklu prostřednictvím procesu systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a nebo na základě jejich příslušnosti ke starší generaci. (Jirásková a kol., 2005)

Stereotypizace je tvořena především nesprávnými představami a negativními předsudky vůči seniorům.

Podle Kohoutka a kol. (1998) jsou stereotypy formy iracionálně založeného posuzování jedinců nebo celých skupin. Vyjadřují podřazování vnímaných jedinců pod určitá již hotová a tradiční schémata „vidění“ a hodnocení.

Definice předsudku podle Hayesové (2003, s.121): „Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení.“

Podle Kohoutka aj. (1998) s konceptem předsudku úzce souvisí diskriminace, což je odlišné (často negativní) zacházení s osobami, které patří do určité sociální skupiny.

Palmore uvádí (in Jirásková a kol., 2005) základní shrnutí předsudků zakládající ageismus:

- 1) **Nemoc** – představa, že nemoc je vážný problém pro většinu lidí přes 65 let, tráví hodně času v posteli kvůli nemoci, cítí se unaveni, jsou odkázáni na ústavní péči, potřebují péči dlouhodobě, mají akutnější nemoci než mladší a většina starších se vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemůže zapojit do běžných aktivit.
- 2) **Impotence** – představa, že většina starších se už nevěnuje žádné pohlavní aktivitě, žádostivosti, a v případě, že ano, tak musí být přinejmenším abnormální, sexualita je nedůležitá v pozdním životním cyklu.
- 3) **Ošklivost** – krása je v naší západní kultuře spojována s mládím, proto se především ženy s přibývajícím věkem bojí její ztráty. Negativní stereotyp odrážejí termíny: bába, babizna, fosílie, čarodějnice, starý patron, stará koza, scvrklý dědek apod., ponižujícím způsobem používané v běžné řeči.
- 4) **Pokles duševních schopností** – představa, že schopnosti od středního věku klesají, především schopnost motivace, učení se, poznávání a že se jedná o nevyhnutelný proces v rámci stárnutí.
- 5) **Duševní choroba** – představa, že duševní porucha je postižení, které bytostně patří ke stáří, nevyhnutelně a neléčitelně.
- 6) **Zbytečnost** – představa, že většina starých lidí je díky zdravotnímu stavu či duševní chorobě vyřazena, vede k předpokladu, že starší lidé jsou neschopni pokračovat v práci, a ti, kteří schopni jsou, tak jejich práce je neproduktivní.

- 7) **Izolace** – představa, že většina starších lidí je společensky izolovaná či žije osaměle, a domněnka, že osamělost je velmi vážný problém pro většinu lidí nad 65 let.
- 8) **Chudoba** – široký rejstřík názorů od představy, že většina starších je chudá, až po předpoklad, že většina z nich je bohatá – oboje s negativním významem.
- 9) **Deprese** – předpoklad, že typická starší osoba je nemocná, bezmocná, senilní, neúčinná, osamělá, v bídě, tudíž deprimovaná, postižená nutně depresí.
- 10) **Politická moc** – stereotyp, že starší lidé jsou silná, sobecká politická síla. Předpoklad, že politická moc starších lidí odvrátí politiky od potřebných reforem.

Podle Vidovičové (2008) patří mezi nejčastější populární předsudky nebo mýty:

stáří jako nemoc, chudoba, impotence (asexualita), ošklivost, duševní choroba, senilita, zbytečnost (nepotřebnost), osamělost, deprese, dětinskost, ale i (kvazi)pozitivní zkratkovité vnímání stáří jako období moudrosti, politické moci, laskavosti, bohatství a individuální svobody.

Jde o klasický příklad aplikace vlastností jednotlivce na celou skupinu. Mezi seniory existuje řada jedinců, kteří negativním stereotypům neodpovídají, zároveň zde lze však najít jedince, kteří jsou nositeli těchto charakteristik.

Kromě uvedených předsudků jsou senioři spojováni s řadou dalších označení, např.: pasivní, sobečtí, bezohlední, sebestřední. Nicméně pasivní, pohodlný a bezohledný může být člověk jak starý, tak mladý. (Jirásková, 2005)

Jeden z četných předsudků je obraz nevzhledné ženy – klevetnice, obvykle zapšklé panny, popudlivé, závistivé a nesnášenlivé. V české lidové tvořivosti lze nalézt podobné mužské karikatury gerontů laděných často až do formy černého humoru. (Ort, 2004)

Jak uvádí Ort (2004), v dnešní společnosti jsou oblíbená pejorativní oslovení gerontů:

- pro muže – seniory – např. prašivej děda, páprda, rakvác, starej prasák, houmelesák, obšoustník, prďola, smradlavej kozel, scvrklej dědek, sušinka, starý patron, starej proutník, voplzlík, prdůch, a pár vlídnějších – vetchý stařeček, dědoušek, dědula, děda a staroušek.

- pro ženy – seniorky – moje stará, stará bába, babizna, baba Jaga, stará čarodějnice, stará panna, stará pixle, škatule, stará rašple, stará drbna, bréca, fosilie, stará koza, škeble a několik blahosklonných oslovení: babička, maměnka, pramáti, stařenka, stararka, bábina.

Lucie Vidovičová (in Ort, 2004) uvádí, že u uvedených pojmenování, vesměs poplatných ageismu, lze vystopovat jakési „genderové zatížení“. Zatímco ženské výrazy odkazují zejména ke vzhledu gerontky, mužské nesou jasný sexuální podtext.

V lidové slovesnosti, moudroslovích a příslovích je jazyk někdy velmi bohatý na hanlivost, bezohlednost vůči stáří, či se alespoň snaží vyjádřit, že s příchodem stáří nás již nečeká nic hezkého.

Jak uvádí Chromý (1993):

- *„Mláďi nekoupiš – stáří neprodáš.“*
ruské přísloví
- *„Stará bába jako žába ve dne v noci studená, mladá dívka jako peřina ve dne v noci zahřívá.“*
J. Hašek
- *„Stáří a bezmocnost jsou smutní druhové posledních let života“*
H. Sienkiewicz
- *„Stáří je nemoc, na kterou se umírá.“*
Německé přísloví
- *„Stáří je smutné, ne proto, že přestávají všechny radosti, ale proto, že přestávají naděje.“*
J. Paul

1.5 Extrémní projevy ageismu – týrání a zneužívání

Jako u každého –ismu, i u ageismu může dojít v naprostém vyhocení stavu, tzn. k týrání a zneužívání seniorů. Jedná se především o fyzické násilí a finanční zneužívání. Tato problematika je obtížně popsitelná, neboť se převážně děje ze strany blízkých příbuzných či v ústavech, např. v domovech pro seniory.

Výzkumem v této oblasti se zabývala Vidovičová (2008). Uvádí, že dvě procenta celého souboru se ve výzkumu přiznala, že se jim osobně stala (případně že byla osobně svědky) situace, kdy někdo „uhodil staršího člověka nebo se mu nějak jinak snažil ublížit“. Dále uvádí, že devět procent populace má tuto zkušenost přes někoho známého nebo blízkého, více než polovina respondentů někdy slyšela, že se takové věci u nás stávají.

Jak dále uvádí Vidovičová (2008), finanční zneužívání může mít mnoho různých podob a poloh: od „odevzdání“ všech finančních prostředků a materiálního bohatství po nedobrovolné či kvazidobrovolné drobné finanční dárky, kterými se senior snaží „koupit“ vztah či lepší službu.

2 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY

2.1 Mezigenerační konflikt

Podle Kubátové (2010) je na zkoumání generací zajímavé to, že v každém okamžiku žije v jedné společnosti několik generací. Každá je ovlivněna jinými historickými událostmi, každá z nich mluví jiným jazykem, jiným způsobem vidí svět a jiným způsobem jedná. Na stejnou společenskou událost reagují rozdílně. To může vyústit v mezigenerační konflikt.

Tyto konflikty nastávají nejen v rodinách mezi jednotlivými členy, ale panují také obecně ve společnosti. Mezigenerační konflikty bývají ve výsledku zdrojem ageistických názorů, a naopak, prvotně z těchto věkově diskriminujících názorů může pozvolna vzniknout konflikt.

Slovo konflikt je odvozeno z latinského „conflictus“, což znamená „srazit se spolu“. Jirásková (2005) tvrdí, že konflikt v obecném slova smyslu znamená každé nápadné, eventuálně násilné střetnutí protikladných sil nebo tendencí, které se snaží uplatňovat svou nadvládu. Vedle manželských problémů patří mezigenerační konflikty k nejčastěji se objevujícím mezilidským sporům. Podle Jiráskové a kol. (2005) pramení většina mezigeneračních sporů z pokřiveného názoru a předpojatých představ o jiných generacích. Důležitou roli v mezigeneračních sporech hraje předpojatost jednotlivých generací vůči sobě navzájem.

Kubátová (2010) se zabývá mezigeneračními vztahy mezi mladou a střední generací. Tvrdí, že v ní neexistuje konflikt.

Podle Marady (in Kubátová, 2010) byl mezigenerační konflikt vystřídán mezigeneračním spojenectvím. Mezi mladou a střední generací již neexistuje propast. Mládež a dospělí se jakoby octli na jedné lodi.

Jak soudí Lipovetský (in Kubátová, 2010), mládež a dospělé spojuje také kult mládí. Touha po mládí se stala masovým hnutím. Péče o vzhled, pevné tělo a štíhlost se projevuje v tom, že mnozí příslušníci střední generace vypadají mladší a jsou zdravější než jejich vrstevníci v předchozí generaci.

Domníváme se, že naopak tento fakt ještě více prohlubuje mezigenerační konflikt mezi generací mladou a nejstarší. Nejstarší generace již není schopna dosáhnout na požadavky

mládí, jak je stanovil Lipovetský, a tím se ještě více prohlubují rozdíly mezi jednotlivými generacemi.

Pokud tedy Kubátová uvádí, že mezi nejmladší a prostřední generací neexistuje mezigenerační konflikt, Závalová (in Ort, 204) tento fakt potvrzuje tvrzením, že ageismus je nejčastější u mladších generací, především dětí a rodičů k prarodičům.

Podle Orta (2004) je nejběžnějším negativním mezigeneračním vztahem vztah mezi autoritativními seniory a ctižadostivými dospělými (zvláště když se připojují neshody v politických či hospodářských otázkách, a v názorech na chod rodiny a domácnosti).

Sociologické výzkumy, které dlouhodobě sledují mezigenerační solidaritu mezi stárnoucími rodiči a jejich potomky, poukazují na ústup přirozených vzájemných vazeb s rostoucí životní úrovní a nezávislostí generací dětí. Fakticky mezigenerační solidarita v bohatých společnostech slábne.

Clarke a kolektiv se zmiňují o oblastech, ve kterých se nejvíce objevují zdroje konfliktů (In Nekula, 2009):

- komunikace a interakční styl
- zvyky a životní styl
- vychovávání dětí
- orientace na práci
- politika, náboženství a ideologie
- udržování chodu domácnosti

Problémem mizející mezigenerační solidarity se zabývá také Jan Keller. Ten uvádí (in Sýkorová, Chytil, 2004), že stárnutí populace nabývá sociálně hrozivé dimenze proto, že se stává jedním z výrazných zdrojů desolidarizace. Ta také přímo zevnitř podkopává veškeré fungování sociálního státu.

Jak uvádí Ort (2004), německý sociolog Georg Simmel považoval za hlavní paradox moderní společnosti fakt, že lidé jsou sice mezi sebou stále více propojeni a dělbou práce na sobě více závislí, ale na druhé straně vůči sobě pocítují stále méně solidarity a vzájemného pochopení.

Uvádí, že nejčastějším zdrojem konfliktů jsou rozdíly v životním stylu. Např. fakt, že generace dříve narozených neznala konzumní manýry současníků. Pokud na něco nebyly peníze, tak se toho lidé zřekli. Žít na dluh nebylo zvykem. Starší lidé nechápou, proč se mladí zbytečně zadlužují, mladí se jim naopak snaží vysvětlit, že to je dnes „normální“ a „dělají to všichni“. Zde vzniká počátek mezigeneračních konfliktů.

Podle Orta (2004) se mezigenerační vztahy příliš nepěstují, děti opouštějí domov. Pokud je sdílený s rodiči, tak si žádají hájemství soukromí, bez intervenčních zásahů tchýní či autoritativních otců, solidarita a vědomí rodinné sounáležitosti upadají.

Jirásková a kol. (2005) spatřuje zdroj konfliktů mezi generacemi v nedostatku komunikace.

Podle ní je nutné vyjmenovat z těch překážek komunikace, které mají vysloveně mezigenerační parametry, tyto:

- diskriminace s ohledem na věk
- prožité „historické“ události
- charakter společenských poměrů, v nichž se odehrála převážná část života
- rozdílně založené a rozvíjené vzdělání
- zdravotní stav
- příležitosti seberealizace
- orientovanost ve světě moderních technologií a postmoderního pluralismu
- představy o tom, co je patřičné a slušné, o významu etikety
- kvalita mluveného i psaného projevu, vytříbenost a bohatost verbálního projevu
- pojetí důstojnosti

2.2 Mezigenerační solidarita

Východiskem v řešení mezigeneračních konfliktů by se měla stát mezigenerační solidarita. V literatuře bývá pojem užíván v širším smyslu v souvislosti s principem přerozdělování prostředků a jejich distribucí na vyplácení starobních důchodů, nebo jako princip vztahů mezi jednotlivými generacemi.

Jak uvádí Ort (2004), financování penzijních fondů je založeno na dvou principech. Tím prvním je kapitálový, druhý je princip průběžný, kdy plátcí průběžně financují příjemce a příspěvky jsou odstupňovány podle výše mzdy. Právě tento způsob využívá principu mezigenerační solidarity.

Podle Kellera (in Sýkorová, Chytil, 2004) zde platí pravidlo, že čím více lidí se do tohoto systému zapojí, tím více přibude prostředků pro krytí rizik všech zúčastněných.

Mezigenerační solidaritou se zabývá americký badatel V. Bengstone (in Plňava, Pilát, 2002) ve svém konceptu. Autor rozlišuje šest dimenzí mezigenerační solidarity:

- citová blízkost
- kontakty a návštěvy
- hodnotový souhlas
- výpomoc a podpora
- rodinné závazky
- typ a struktura soužití rodiny

Jeho koncept popisuje různé emocionální a behaviorální stránky vzájemných vztahů a soužití mezi generacemi rodičů, dospělých dětí i vnuků.

Mezigenerační solidaritu je potřeba vidět jako plod péče o rodinu, péče o zdravé, resp. uzdravující vztahy v rodinném společenství v širším slova smyslu.

Společnost, v které převažují mezigenerační konflikty, se uchyluje v péči o seniory namísto jejich poklidného dožití v domácím prostředí k čím dál hojnějšímu využití institucí. Institucionální péče o nesoběstačné členy rodiny je nicméně ekonomicky nákladnější a představuje mnohem větší zásah do kvality života (seniora i juniora).

Péče v domácím prostředí, zprostředkovaná rodinnými příslušníky, má velkou etickou hodnotu, je výrazem a nositelem vztahu, tvůrcem klimatu přijetí a akceptace. Možnost zůstat v domácím prostředí významně zvyšuje kvalitu života člověka bez ohledu na míru jeho soběstačnosti.

V této souvislosti je rodina akcentována jako místo, kde se člověk učí navazovat a rozvíjet sociální vztahy. V rodině vznikají vztahy vrozené (s biologickými rodiči) a získané. Každý z těchto vztahů má svá specifika, jiným způsobem se udržuje, vzniká a zaniká za jiných podmínek. Současná změna rodinných struktur, kdy klesá počet úplných rodin, zásadním způsobem ovlivňuje i očekávání od vztahů, která si jedinec následně vytváří.

Hovoříme-li v souvislosti se stárnutím společnosti o potřebě mezigenerační solidarity, mluvíme v konečném důsledku o potřebě docenit rodinné prostředí jako místo, kde zraje lidská osobnost až k poznání, ač to mnohdy hned necítíme, že solidarita s druhými obohacuje především nás samé.

Jirásková (2005) využívá pojem mezigenerační komunikace, jejímž prostřednictvím by lidé měli dospívat k rozumění a dorozumění, a zároveň ji považuje za nezbytný předpoklad kvality života.

Ke komunikaci se dále vyjadřuje: „...komunikačním prostorem nesmírné důležitosti je proces vzdělávání jako možnosti setkání se u věci společného zájmu, jako možnosti generačního propojování, kdy se nejen učí a vzdělávají ti mladší a kdy ti starší už nejsou pouze nositeli vzdělávání. Zejména se jedná o oblast nových informačních a komunikačních technologií, s nimiž mladí žijí od dětského věku jako s přirozenou součástí života a starší a staří musí často překonávat neofobické pocity a někdy i apriorní negativismus ve vztahu k ICT a možnostem jejich využívání.“ (Jirásková a kol., 2005, s. 60)

3 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

V současné době prochází naše společnost obdobím vyznačujícím se výraznými demografickými změnami obyvatelstva. Prodlužuje se délka života lidí, důležité okamžiky v lidském životě (první zaměstnání, založení manželství, narození prvního dítěte...atd.) se od-
dalují na vyšší věk.

Jak uvádí Štilec (2004), stárnutí obyvatelstva se svými ekonomickými a sociálními dopady na společnost se dnes považuje za jeden z dominantních problémů lidstva. Populace osob starších 60ti let tvoří ve vyspělých zemích světa 22% společnosti, v České republice 21%, a je reálný předpoklad, že toto procentu bude nadále stoupat.

3.1 Definice stárnutí a stáří

Jak uvádí Hamilton (1999), stárnutí není záležitostí moderní doby, avšak až v posledních sto letech se stalo v západních zemích běžnou zkušeností. Existuje odhad, podle něž se v prehistorických dobách stáří nedožíval nikdo, a až do sedmnáctého století překročilo pět-
ašedesátý rok života pravděpodobně jen jedno procento populace.

Hamilton (1999) definuje stáří jako závěrečnou fázi lidského vývoje a je třeba ho posuzo-
vat jako součást kontinuální proměny. Tvrdí, že jednou z metod, jak měřit stárnutí, je sledovat, jak a kdy se znaky mladé dospělosti transformují ve znaky dospělosti pozdní.

„Stáří je chápáno jako období, kdy člověk může pouze chátrat, v nejlepším případě si zachová část toho, co získal dříve. Jeho zkušenosti a kompetence ztrácejí svůj význam, pro společnost není takový člověk ničím přínosný“ (Vágnerová, 2000, s. 443).

Boudon aj. (2004) chápe stáří ze sociologického pohledu jako sociální konstrukci vytváře-
nou sociálním rámcem, neustále nově projednávanou a nově definovanou v závislosti na vývoji těchto rámců.

Vágnerová (2000, s. 443) uvádí definici vztahující se přímo k ageismu: „Z hlediska ageis-
mu je stáří obdobím ztrát, celkového úpadku a zhoršené kvality života“.

Dále uvádí, že stáří je typické úbytkem a proměnou sociálních rolí. Tyto změny rolí vedou ke stále větší anonymitě, ke ztrátě individuálně specifických znaků. Symbolizují ztrátu prestiže a potvrzují zvýšení celkové závislosti starého člověka na společnosti.

3.2 Chronologická periodizace lidského věku

Vágnerová (2000) uvádí následující členění:

- 20 – 40 let: období mladé dospělosti.
- 40 – 50 let: období střední dospělosti.
- 50 – 60 let: období starší dospělosti.
- 60 – 75 let: období raného stáří.
- 75 let a výš: období pravého stáří.

Členění jednotlivých období lidského života podle Langmeiera a Krejčířové (2006):

- narození - 5. měsíc - novorozenecké období
- 5. měsíc – 2 roky - kojenecké období
- 2 – 3 roky - batolecí období
- narození - vstup do školy
popř. 3 – 6 let - předškolní období
- 6, 7 – 11, 12 let - mladší školní období
- 11 – 22 let - období dospívání
- 20, 25 – 45 let - časná a střední dospělost
- 40, 45 – 65 let - pozdní dospělost
- od 65 let - stáří

Podle Hamiltona (1999) dělí někteří badatelé stáří na mladší stáří, vymezené roky 65 – 75, a pokročilé stáří, jež představuje kalendářní věk 75 a více let.

3.3 Změny postojů a chování starých lidí

Podle Vágnerové (2000) bývají staří lidé více izolováni ve svém soukromí, mají méně sociálních kontaktů. Dochází k větší koncentraci na sebe, rodinu a známé. Z hlediska starého člověka se vnější svět příliš rychle mění a občas je těžké se v něm vyznat. Dále uvádí, že změny sociálního chování lze chápat i jako signál míry deteriorace psychického stavu starého člověka.

Vágnerová (2000) uvádí následující oblasti změn sociálního chování:

1. Potřeba sociálního kontaktu a způsobu jejího uspokojování
  - potřeba vlastního soukromí
  - kontakt s vrstevníky (jiný druh uspokojení než kontakt s mladšími lidmi)
  - preference kontaktu se známými
  - řešení problematiky samoty
2. Komunikace
  - nedoslýchavost → větší únava z komunikace
  - neschopnost registrace celého sděleného obsahu → nepřiměřené reakce
  - pomalost v komunikaci
  - poruchy paměti → obtížné vybavení si potřebných výrazů
  - tendence opakovat sdělení
  - komunikace se skupinou je obtížnější než s jednotlivcem
  - komunikace prostřednictvím tělesných potíží
3. Postoj k normám chování
  - odmítání změn v oblasti hodnot a norem
  - důraz na bezvýhradném dodržování pravidel z důvodu zvýšené potřeby jistoty a bezpečí
4. Sociální role starého člověka
  - odchod do důchodu

- ztráta partnera
- nemoc → role pacienta nebo obyvatele domova pro seniory
- ekonomické faktory

3.4 Vzhled jako kritérium stáří

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) je zřejmé, že pochod stárnutí je u každého druhu geneticky zakódován a že pro každý druh existuje určitá maximální hranice délky života. Poté jakoby příroda „ztrácela zájem“ na dalším udržování individuálního života. Tato teorie se musí nezbytně potvrdit na fyzických projevu stárnoucího organismu. Nicméně jedním z mylných tvrzení je, že starý člověk nemůže být krásný, že stáří náleží pouze ošklivost, stejně jako k mládí patří především krása.

Podle Farkové (2009) patří mezi nejvýznamnější fyzické charakteristiky stárnutí:

- změna celého člověka i jeho tváře
- pokožka ztrácí pružnost, získává postupně jiné zabarvení, objevují se pigmentové skvrny, zrychluje se tvorba vrásek
- u postavy se mění výška
- oslabení funkce smyslových receptorů

V současné době se stalo moderní záležitostí posuzovat ostatní lidi především podle vzhledu. Ten se stal natolik důležitým kritériem, že někteří zaměstnavatelé v inzerátech nabízejících zaměstnání požadují vedle životopisu také osobní fotografii žadatele, přestože tato skutečnost je podle zákona diskriminující a zakázána.

Jak uvádí Ort (2004), vzhled v dějinách kultury platil za jedno z neklamných kritérií stáří. Morfologické změny organismu mají své tradiční vnější znaky, které vždy zajímaly karikaturisty, aby je s nadsázkou ještě více zviditelnili. Jde o vrásčitý obličej, čelo, krk, ruce, ale také o šedivé skráně, prořídle vlasy, chybějící zuby, prázdné nebo zapadlé oči, ochablé prsy, mužský úd, ochablost svalovou, scvrklost, celkovou tělesnou sešlost, snižování tělesné výšky a další.

Podle Jiráskové a kol. (2005) nabývají tristních podob mediálně prezentované „sebezpovědi“ stárnoucích bývalých hvězd, kdy několikastránkové interview s jednou ve své době

velmi populární a krásnou herečkou, je nazváno jejím výrokem: „Na stáří je nejhorší, že zošklivíte“. Charakter tohoto názoru nejen že vypovídá o autorčině absenci povědomí o tom, co vůbec krása je, ale přímo napadá lidskou důstojnost.

3.5 Hodnotový systém seniorů

Jak už bylo řečeno, ageismus může pramenit z neznalosti, z nepochopení. To vzniká díky velkým rozdílům mezi jednotlivými generacemi. Mladí lidé tráví volný čas aktivně, mají spoustu zájmů, neustále vyhledávají nové aktivity. Oproti tomu staří lidé lpí na vyzkoušených a osvědčených zájmech, svůj volný čas tráví více pasivněji díky nevyhnutelně se zhoršující kondici a zdravotním problémům vyhledávají spíše klidnější koníčky. Nemají potřebu vyhledávat nové aktivity jako mladí lidé. Každá generace má zkrátka „své“. Nicméně právě zde vznikají „třetí plochy“ v soužití jednotlivých generací.

Podle Orta (2004) je stáří mimo jiné obdobím rekapitulace dosavadního života a určitým bilancováním. Přejít z produktivního věku zaměstnanosti do klidnějšího věku seniorského s sebou přináší potřebu přehodnotit vlastní životní styl a změnit dosavadní životní priority. S tím také dochází ke změně hierarchie hodnot.

Věda o hodnotách se nazývá AXIOLOGIE (z řeckého axiom = cenný, logos = slovo, věda). Podle Kohoutka (1998) nazýváme hodnotou věc, člověka nebo ideu, která je někomu drahá, potřebná, nebo na níž lpí. Osobní systém hodnot a cílů může, ale také nemusí být v souladu s hierarchií hodnot a cílů dané společnosti.

Jak uvádí Štefanovič (in Kohoutek a kol., 1998), pokud jde o věk, u mládeže do 25. roku vystupují do popředí hodnoty perspektivy a růstu, u lidí nad 40 let pracovní podmínky, nad 50 let orientace na výdělek vzhledem k výši důchodu.

Podle sociologa Alana (in Ort, 2004) vnáší povědomí blízcího se závěru života do stáří nejméně tři základní významy pojmu hodnota vzhledem k pravděpodobné délce dožití.

Určují:

1. hodnotu času (nezabýváme se již tím, co je pro nás ztráta času)
2. hodnotu vlastního života (přísně omezujeme své aktivity)
3. hodnotu sociálních kontaktů (již nerozšiřujeme síť známých, vybíráme si jen ty osoby, s kterými je nám dobře)

S hodnotami souvisí lidské potřeby. Jak uvádí Kohoutek (1998), potřebou nazýváme pociťovaný, resp. prožívaný nedostatek nebo nadbytek něčeho. Neuspokojené potřeby vedou přes frustrace k deprivacím či ke strádání. S postupem let, zvláště ve vyšším věku, se potřeby mění, a to především kvantitativně. Jejich počet se snižuje.

Hodnotové preference seniorů podle Orta (2004):

► klíčové hodnoty: ZDRAVÍ a LIDSKÉ VZTAHY

Zdraví přikládají geronti dvojnásobný význam, neboť s přibývajícím věkem narůstají obtíže a choroby.

► hodnota RODINY, DĚTÍ

Rodina jako synonymum bezpečí a jistoty je zvláštním případem univerzální hodnotové priority. Vazby na děti se vzrůstající potřebou pomoci posilují orientaci na hodnotu pokrevního příbuzenství a vnímání vícegenerační pospolitosti.

Na základě pilotáže, kterou provedl Ort (2004) pomocí karet s vepsanými hesly na stovce seniorů v Ústí nad Labem, zjistil 20 pojmů, které nejvíce figurovaly v dotazníku. Odpovědi vyjadřují současné priority seniorů pro spokojené stáří:

Duševní a fyzický stav:

ZDRAVÍ, LÁSKA, PARTNER, VÍRA

Aktivity:

CESTOVÁNÍ, HOBBY, NÁKUPY, SPORTOVNÍ AKTIVITY

Činnosti:

ZÁBAVA, SAMOSTUDIUM, POHODLÍ

Prostředky:

PENÍZE, BYT, MAJETEK

Interpersonální a vnější chování:

RODINNÝ ŽIVOT, VZTAHY, VZTAH K PŘÍRODĚ, PŘÁTELÉ, PŘÍBUZNÍ, SOUSEDSTVÍ

3.6 Trávení volného času seniorů

Podle Vágnerové (2000) je obecně považováno za privilegium, že člověk nemusí s odchodem do důchodu pracovat. Tato výsada však na druhé straně vede k celkově nižšímu hodnocení. Důchodce je společností akceptován jako méně hodnotný, méně schopný.

Pro člověka, který opustí v důchodovém věku zaměstnání, je přinejmenším vhodné, aby měl zájmy a koníčky, které naplní jeho nově nabytý volný čas. Někteří lidé se „konečně“ mohou začít věnovat aktivitám, na které kvůli zaměstnání neměli dostatek času. Hůře jsou na tom jedinci, kteří svůj veškerý čas trávili prací, kteří smysl života viděli jen ve výkonu povolání, v seberealizaci. Tito lidé se mohou začít trápit z nečinnosti, z pocitu prázdnoty.

Po odchodu do starobního důchodu se mění režim den, převládá volný čas, který je vyplněn volnočasovými aktivitami.

Podle Boudona aj. (2004) volný čas seskupuje aktivity, které se liší od domácích úkolů, fyziologických potřeb (spánek, jídlo, péče o tělo) nebo od práce.

Ort (2004) uvádí porovnání struktury aktivit seniorů – pasivní trávení volného času / aktivní trávení volného času:

► Pasivní způsoby trávené volného času seniorů

- sledování TV, někde je obrazovka permanentně v provozu
- poslech rozhlasu, často kulisově
- četba novin a časopisů, luštění křížovek, karetní a stolní hry
- přehrávání videofilmů, diapozitivů, prohlížení fotoalb a vzpomínání
- péče pouze o sebe a svou domácnost (vaření, praní, úklid), absence programu
- pouhé pasivní či formální přijímání návštěv dětí a vnoučat, bez společného provozování aktivit
- nákupy a upřednostňování spotřebního chování
- rezignace na pohybovou, tvůrčí a manuálně – pracovní činnost. Sedavý způsob života

- pouhé uspokojování základních biologických potřeb, upřednostňování pohodlí
- soužití s domácími mazlíčky (se psem či kočkou)

► Aktivní způsoby trávení volného času seniorů

- výběrová sledovanost TV (např. soutěže, pořady o přírodě apod.)
- návštěvy čítáren, knihoven, hvězdáren
- chovatelství, účast na soutěžích, výcvik
- sběratelství všeho druhu, ruční práce, výtvarné práce
- návštěvy domácností dětí a příbuzných, společné kulturní a sportovní akce
- návštěvy akcí Klubu seniorů jako člen nebo organizátor
- přátelská posezení v restauracích, cukrárnách, čajovnách
- setkávání v internetových kavárnách, zácvik na digitální přístroje a technické novinky
- návštěvy tanečních zábav
- návštěvy plaveckých bazénů, saun, solných jeskyň, fitcenter
- účast na vycházkách a turistických výletech
- zahrádkaření, chalupaření, chataření
- účast na tematických zájezdech, veletrzích, prodejních akcích s programem
- návštěvy kulturních podniků (divadel, koncertů, kin, muzeí, módních přehlídek)
- cykloturistika, horská kola, tzv. „veteraniády“, turnaje v rekreačním sportovní
- docházky na přednášky univerzity 3. věku, kurzy

Ve výčtu volnočasových aktivit s autorem souhlasíme. Zároveň se však domníváme, že aktivní způsob trávení volného času jednoznačně souvisí s možnostmi nabízejícími se v lokalitě, ve které jedinec žije. Senior žijící na venkově zřejmě nebude mít na výběr tolik možností trávení volného času, jako senior ve městě.

Pro seniory může představovat např. problém již situace, kdy se např. koncert či představení koná v blízkém městečku. Pokud senior nevlastní automobil a řidičský průkaz, je nucen řešit dopravu, ve večerních hodinách je obtížné vyhledat vhodný spoj. Navíc starší lidé, kteří mají i menší problémy s pohybem, nebudou nadšeně nasedat do autobusu. Na druhou stranu je nutné říct, že spousta vesnic a menších měst se začíná věnovat problematice trávení volného času svých obyvatel - seniorů, a pořádají pro ně různé zájezdy, výlety, ochotnická představení, zakládají vlastní kluby pro seniory apod.

4 OBDOBÍ ADOLESCENCE

4.1 Charakteristické znaky

Podle Vágnerové (2000) je období adolescence druhou fází relativně dlouhého časového úseku dospívání. Trvá přibližně od 15 – 20 let.

Langmeier a Krejčířová (2006) vymezují období adolescence od 15 do 22 let. Adolescence je především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice.

Období adolescence lze stručně definovat důležitými proměnami:

- první pohlavní styk
- ukončení povinné školní docházky, dovršení přípravného profesního období
- dosažení plnoletosti (Vágnerová, 2000)

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádějí následující základní charakteristiky:

- dosažení plné reprodukční zralosti
- dokončení tělesného růstu labilita
- rychlá změna postavení jedince ve společnosti
- zásadní změna sebepojetí
- významné odlišení tělesné stavby dívek a hochů

Podle Vágnerové (2000) je období adolescence obšírněji charakterizováno následovně:

Tělo je důležitou součástí adolescenta. Zevnějšek se stává cílem i prostředkem k dosažení potřebné sociální pozice. Objevuje se tendence k uniformitě, k napodobování určitých vzorů krásy.

Adolescent umí uvažovat flexibilně. Není zatížen zkušeností, a proto občas uvažuje až příliš radikálně. Dotvářejí se postoje a obecné strategie chování ve vztahu k výkonu i vlastní sociální pozici.

Završuje se rozvoj identity dospívajícího. Rozvíjí se mužská a ženská role. Součástí identity jsou rovněž vztahy k jiným lidem.

Nastávající dospělost není pro mnohé adolescenty atraktivní, protože je spojena se zodpovědností a mnoha omezeními, na jejichž zvládnutí nejsou dostatečně zralí. Adolescenti jsou stále více akceptováni jako dospělí. Neodmítají už automaticky všechny hodnoty a normy, které jim dospělí prezentují, ale uvažují o nich a zaujímají k nim vlastní, často radikální postoj. Mění se sociální role, především v profesní oblasti. Projevuje se zejména ve vztahu k dospělým – rodičům a učitelům. V této době by měl být ukončen proces separace od rodiny. Starší adolescent je více závislý na vztazích s vrstevníky. Emoční jistotu obvykle představuje přítel, který má podobné hodnoty a zájmy. Důležité jsou i partnerské vztahy. Dochází obvykle k prvnímu sexuálnímu styku. Pro trvalejší lásku však nejsou adolescenti ještě dostatečně zralí. Nástup do zaměstnání představuje jednu z variant institucionalizace dospělosti. Role začátečníka zde přináší nízký sociální status.

4.2 Hodnotový systém současné mládeže

Jedním z předpokladů vztahu s okolním světem je mimo jiné i to, jaké s ním sdílíme hodnoty. Pokud budeme sdílet hodnoty společné, vztah se bude vyvíjet pozitivně. Pokud ovšem nesdílíme stejné, nebo alespoň blízké hodnoty, budeme se rozcházet i názorově, a vzniká konflikt.

Pokud tedy existuje mezigenerační konflikt, bude se nutně odvíjet i od odlišného hodnotového systému jednotlivých generací.

Podle Krause et al. (2006) se v posledních letech hodnotová orientace mládeže čím dál více vyvíjí pod tlakem spotřebitelské společnosti (otupování reklamou, podporování osobních rozkoší apod.).

Na základě výzkumu, který uvádí Kraus et al. (2006) z roku 2003, vypadá žebříček hodnot současné mládeže následovně:

1. Zdraví
2. Dobrá a zajímavá práce
3. Spokojený rodinný život
4. Vysoká materiální úroveň
5. Osobní charakter, morální vlastnosti
6. Volný čas

7. Pomoc druhým lidem, práce pro jiné
8. Zdravé, nezávadné prostředí

Nadále pokračuje vyhraňování mládeže ve směru liberalizmu, hédonizmu, egoizmu a materiálních hodnot. Vývoj v 90. letech znamenal plynulé oslabování mezilidských vztahů. Jednoznačně probíhá také vývoj mezi hodnotou „užít si života“ v konfrontaci s hodnotou „zdokonalování sebe sama“ ve prospěch druhé uvedené hodnoty. Další posun je ve směru od preference životního prostředí k ekonomické prosperitě a od kvality života k materiálním hodnotám (Sak, Saková in Kraus et al., 2006).

4.3 Vztah mezi hodnotami mladé a starší generace

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) s sebou přináší převratné vědecké, technické i společenské změny stále častěji rozdíly v názorech, v hodnotách a v postojích generací, které vyrůstaly za zcela jiných podmínek a těžily z jiných zkušeností.

Starší lidé rádi ulpívají na osvědčených, starých hodnotách, které se pro ně staly jediným platným měřítkem. Tyto měřítka ovšem odmítá přijmout generace nová, mladá, která sbírá vlastní zkušenosti a názory. Starší lidé jsou „pokladnice“ tradic a mladé lidé je naopak odmítají, neboť je považují pouze za překážku v pokroku.

Podle Vágnerové (2000) ztrácí mladší generace vědomí kontinuity všech generací, které se udržovalo společným soužitím rodinných příslušníků různého věku. Vzhledem k tomu nepocítuje se starými lidmi sounáležitost, chápe je jako příslušníky jiné, podřadnější kategorie, s níž nemá nic společného.

Jak dále uvádí Vágnerová (2000), mladší lidé mají v komunikaci se starým člověkem tendenci manipulovat jej do role pasivního příjemce určitých sdělení či pokynů, od něhož se neočekává aktivnější reakce, nanejvýš odpověď na otázku.

Pichaud a Thareauová (in Vágneová, 2000) považují za symbolické vyjádření tohoto vztahu i obvyklou asymetrii pozice obou komunikujících partnerů: starý člověk zpravidla sedí nebo leží a jeho dospělé děti, příp. zdravotnický personál, stojí.

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006) přitom na druhé straně došlo ve druhé polovině minulého století ke sblížení vzájemného přístupu generací uvolněním patriarchální struktury

rodiny a rozbitím autoritativního přístupu ve výchově. Odmítá se „generační konflikt“ jako nutný a ukazuje se na to, že více záleží na porozumění, toleranci a názorové pružnosti.

Co tedy činit, aby spolu jednotlivé generace dobře vycházely a navzájem efektivně spolupracovaly?

Podle Farkové (2009) je ze strany mladší generace vhodné a žádoucí následující:

- projevování upřímné srdečnosti, zúčastněnosti
- vytváření atmosféry péče, porozumění a zájmu
- vytváření prostoru pro svobodné trávení volného času v kulturních, sportovních a zájmových aktivitách
- poskytování dostatečného času na zotavení se po aktivitě

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 REALIZACE VÝZKUMU

5.1 Výzkumný problém – uvedení do problematiky

Pojem ageismus byl objasněn v teoretické části této práce. S ním souvisí pojmy jako postoje, diskriminace, stáří a stárnutí. V praktické části jsem se zaměřila na to, jak se s těmito pojmy ve skutečném životě vyrovnávají dnešní adolescenti. Mladí lidé ve věku 15 – 20 let, kteří stojí na prahu života a kteří mají pocit, že „svět“ patří především jim. Lidé v tomto věku si formují svoje postoje a názory na okolní svět. Mnohdy jsou velmi razantní a nekompromisní. Zároveň ale poznávají, že ve společnosti existují také lidé, kteří by bez naší pomoci zvládali život mnohem hůře. Seznamují se s realitou, která obnáší i bolest, strádání a samotu. Zajímá nás, zda si dnešní mladí lidé myslí, že senioři jsou v dnešní společnosti nějakým způsobem diskriminováni, či se domnívají, že podmínky k životu jsou pro ně nastaveny stejně spravedlivě a rovnocenně jako pro všechny ostatní věkové skupiny.

5.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda mladí lidé ví, co znamená pojem ageismus. Dále nás zajímalo, zda si adolescenti myslí, že staří lidé jsou v současné společnosti diskriminováni. Zajímalo nás, jaký vztah zaujímají mladí lidé vůči seniorům, jak o nich smýšlí a jak nahlíží na problematiku stáří a stárnutí. Dále jsme zjišťovali, jaký postoj mají vůči svým vlastním prarodičům.

5.3 Výzkumné předpoklady

Jak uvádí Chráska (1997, s. 12): „Ve výzkumu se řeší buď jeden, nebo více (zpravidla spolu souvisejících) problémů“. Pro zjištění cíle výzkumu jsme zvolili následující výzkumné předpoklady:

- P1:** Většina respondentů neví, co znamená pojem ageismus.
- P2:** Respondenti zaujímají k seniorům neutrální vztah, tzn., že je berou jako všechny ostatní věkové skupiny, nebo si jich nevšímají.
- P3:** Většina respondentů se nedomnívá, že by byli senioři ve společnosti diskriminováni.

- P4:** Postoj většiny respondentů vůči stáří je spíše negativní. Tzn., že se domnívají, že vyšší věk s sebou automaticky přináší závislost na druhých lidech, rady seniorů nepovažují za užitečné a myslí si, že si z nich nelze vzít poučení.
- P5:** Alespoň 50% respondentů se setkává se svými prarodiči proto, že je má skutečně ráda, zbylých 50% dotazovaných proto, že to po nich buď chtějí rodiče, nebo se domnívají, že je slušné občas prarodiče navštívit.

5.4 Výzkumný soubor a průběh sběru dat

Výzkumný soubor tvořili mladí lidé ve věku 15 – 20 let, tedy adolescenti. Šlo o studenty středních škol ve městech Strážnice, Veselí nad Moravou a Uherské Hradiště. Sběr dat byl zprostředkován vyučujícími na daných školách, respondenti nebyli předem záměrně adresováni. Výběr věkové skupiny respondentů byl ponechán na časových a personálních možnostech každé školy. Vyučující tedy sami zvážili, ve kterých ročnících mají nejvhodnější podmínky pro sběr dat dotazníkovou formou.

Sběr dat probíhal v měsících únoru 2011 a březnu 2011. Jednotlivé školy byly nejprve osloveny formou e-mailu, jehož součástí byl i vzorový dotazník. Následně jsem další dotazníky osobně předala v konkrétních vzdělávacích institucích a domluvila se na termínu jejich vyzvednutí.

5.5 Použité metody sběru dat a jejich zpracování

5.5.1 Forma výzkumu a zpracování získaných dat

Ke zjištění cílů výzkumu byla vybrána kvantitativní metoda sběru dat. Výzkumným nástrojem byl zvolen strukturovaný dotazník.

Podle Gavory (2000) je dotazník způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jak uvádí Chudý (2007), dotazník patří k nejrozšířenější technice, kdy získáváme relativně jednoduché údaje od velkého počtu zkoumaných osob v poměrně krátkém čase. Dalšími výhodami dotazníku je anonymita (respondenti si dovolí napsat, co si skutečně myslí), rychlé zpracování a rychlé vyhodnocení získaných odpovědí.

Podle Gavory (2000) patří k nevýhodám dotazníku možnost vyplnění nepravdivých údajů a nepřítomnost komunikace, popřípadě nesprávné sestavení dotazníku a nemožnost jeho správného vyhodnocení.

Strukturovaný dotazník ohledně ageismu obsahoval uzavřené a otevřené otázky. Uzavřené otázky vždy obsahovaly alespoň jednu neutrální odpověď, aby respondent neměl pocit, že je „nucen“ do konkrétní odpovědi. U otevřených otázek bylo cílem zjistit skutečné názory a postoje respondentů. Při zpracování získaných dat jsem nejprve vyhodnotila jednotlivé odpovědi všech vyplněných dotazníků. Data jsem vyhodnocovala prostřednictvím běžných statistických metod – výpočtu absolutní a relativní četnosti. Poté jsem získané údaje zpracovala a zaznamenala do přehledných tabulek. Následně jsem vypracovala grafy.

5.6 Vyhodnocení jednotlivých otázek

Otázka č. 1: „Váš věk“

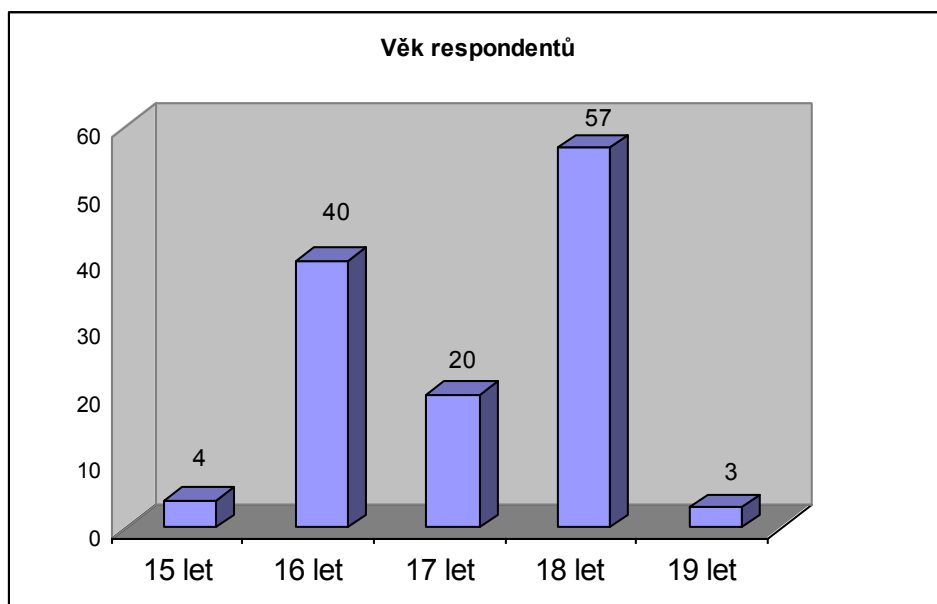
Respondenti byli rozděleni do pěti věkových skupin:

1. respondenti ve věku 15 let v počtu 4, což jsou 3,2% všech,
2. respondenti ve věku 16 let, celkem 40 dotazovaných, tvoří 32,3%,
3. respondenti ve věku 17 let v počtu 20 dotazovaných, což je 16,1%,
4. respondenti ve věku 18 let, tvoří převážnou část respondentů s počtem 57, což je 6,0%,
5. respondenti ve věku 19 let, zastoupeni pouze 3 dotazovanými, což jsou 2,4%.

Tabulka č. 1: Věk respondentů

Věk respondentů	Počet	Počet %
15 let	4	3,2
16 let	40	32,3
17 let	20	16,1
18 let	57	46,0
19 let	3	2,4

Graf č. 1: Věk respondentů

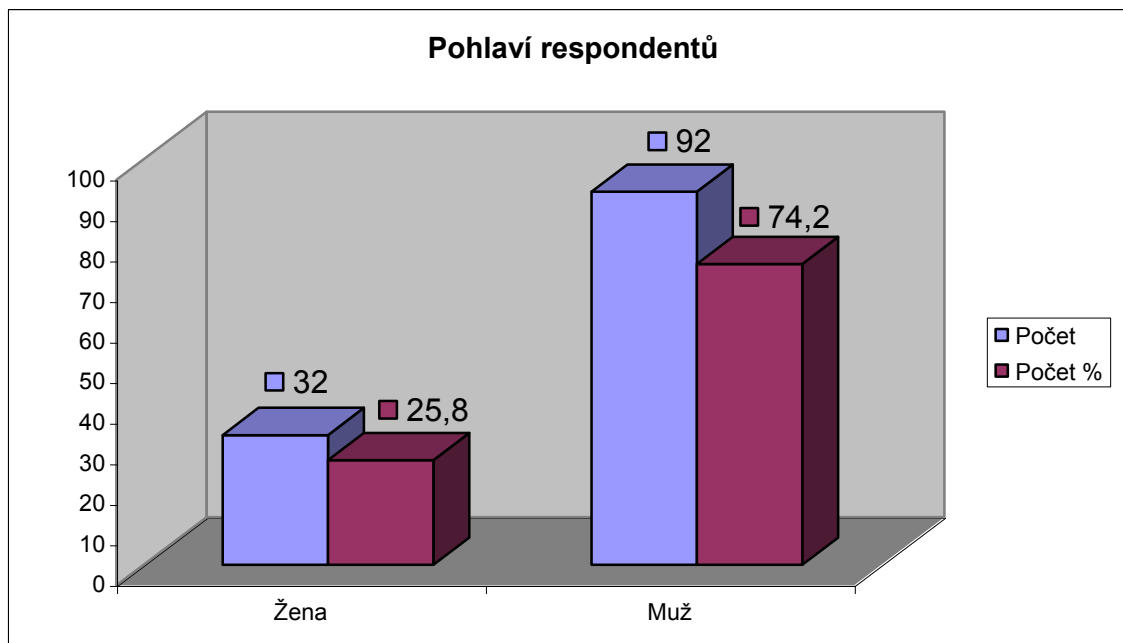

Otázka č. 2: „Jste žena / muž“

Dotazníkového šetření se účastnilo 32 dívek, což je 25,8% a 92 chlapců, kteří tvoří 74,2%. Tento rozdíl v zastoupení pohlaví byl způsoben především faktem, že dotazníky byly vyplněny mimo jiné studenty technické střední školy, kterou navštěvují převážně chlapci.

Tabulka č. 2: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet	Počet %
Žena	32	25,8
Muž	92	74,2

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

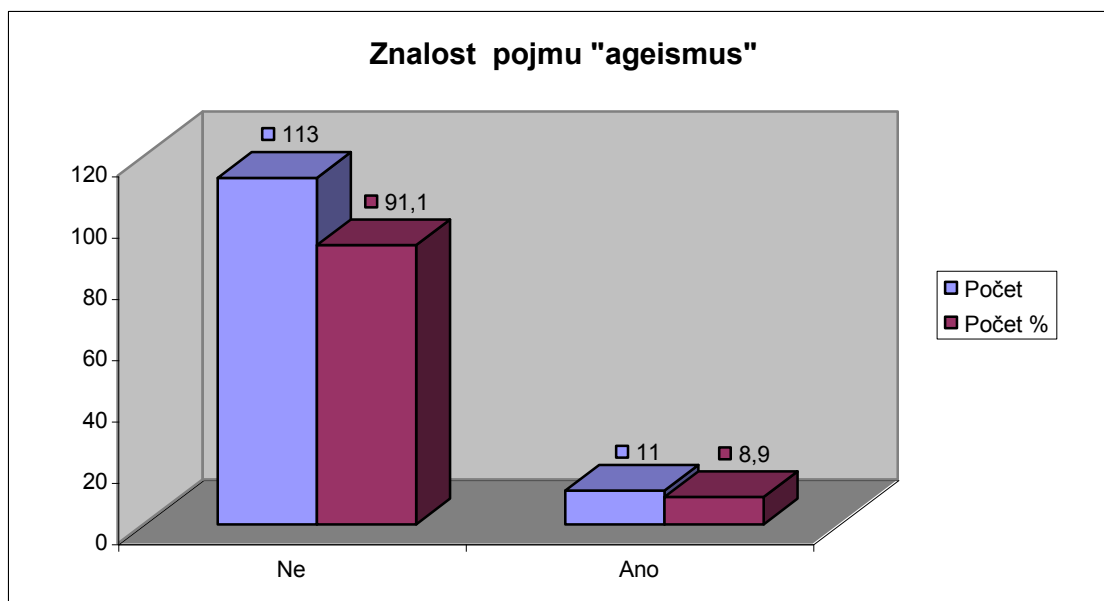
Otázka č. 3: „Víte, co znamená pojem ageismus?“

Z celkového počtu respondentů znalo význam pojmu ageismus pouze 11 dotazovaných, kteří tvoří 8,9%. Zbýlých 113 respondentů, což je 91,1%, odpovědělo, že neví, co pojem znamená.

Tabulka č. 3: Znalost pojmu „ageismus“

	Počet	Počet %
Ne	113	91,1
Ano	11	8,9

Graf č. 3: Znalost pojmu „ageismus“

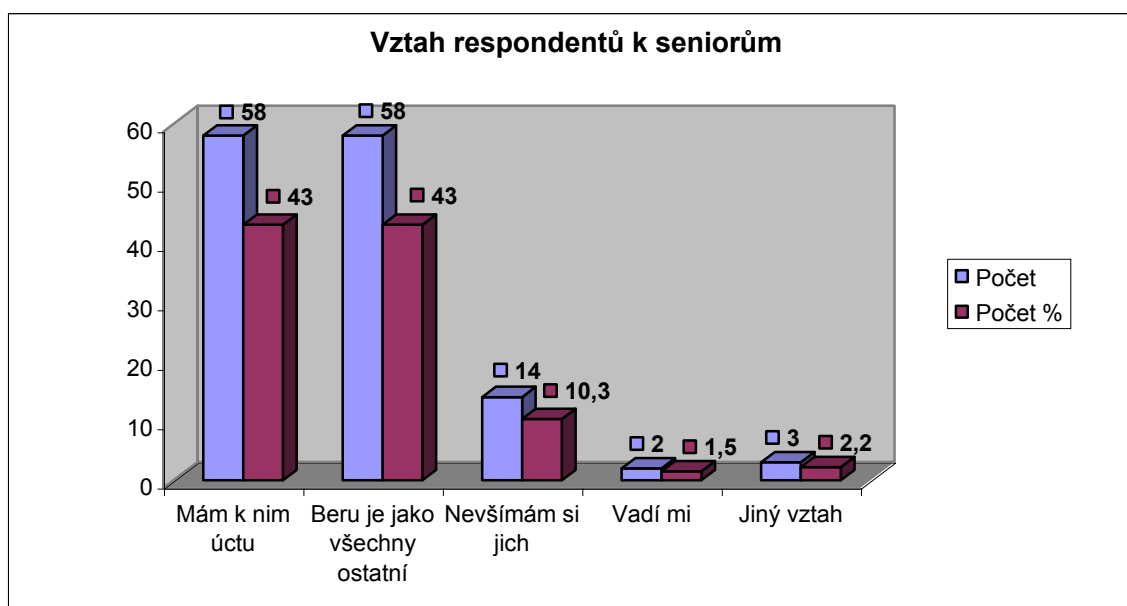
Otázka č. 4: „Jaký máte vztah k seniorům?“

Respondenti měli u této otázky možnost uvést více odpovědí najednou. Protože někteří z nich toho skutečně využili, nekoresponduje celkový počet odpovědí celkovému počtu respondentů, nýbrž jej přesahuje. Počet všech odpovědí je 135. Úctu k seniorům a postoj „Beru je jako všechny ostatní věkové skupiny“ vyjádřil stejný počet respondentů v počtu 58, což je 43,0% celkového počtu odpovědí. Neutrální postoj „Nevšímám si jich“ zaujalo 14 dotazovaných, což je 10,3%. Negativní postoj vyjádřený v odpovědi „Vadí mi“ zaujali 2 respondenti, tvoří 1,5%. Jiný vztah uvedli 3 dotazovaní, tvoří 2,2% všech odpovědí.

Tabulka č. 4: Vztah respondentů k seniorům

	Počet	Počet %
Mám k nim úctu	58	43
Beru je jako všechny ostatní	58	43
Nevšímám si jich	14	10,3
Vadí mi	2	1,5
Jiný vztah	3	2,2

Graf č. 4: Vztah respondentů k seniorům

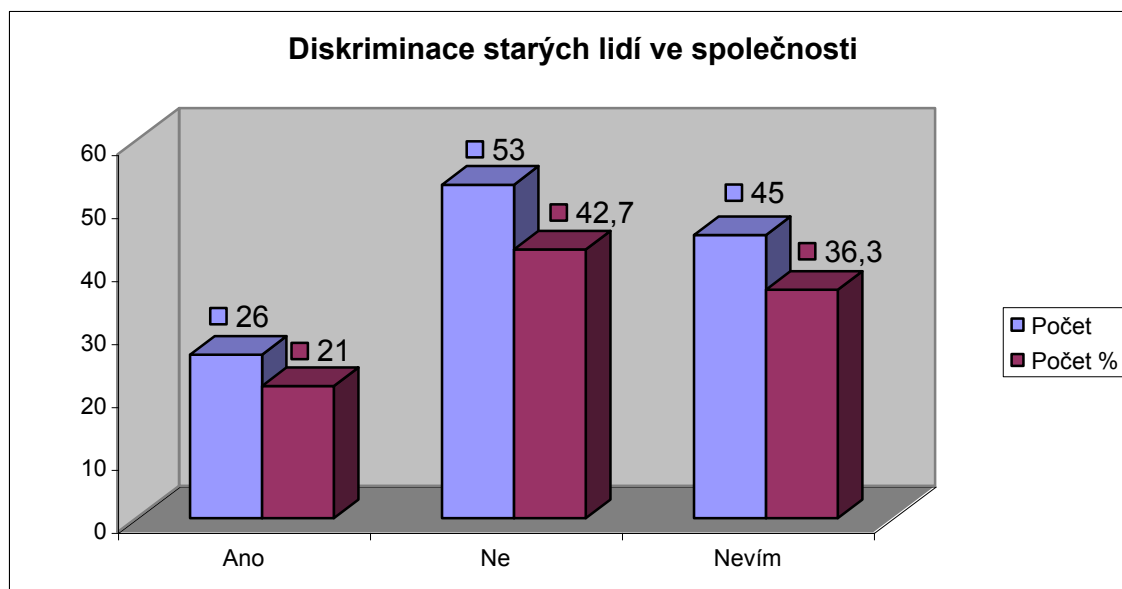
Otázka č. 5: „Myslíte si, že staří lidé jsou ve společnosti určitým způsobem znevýhodňováni či diskriminováni?“

Problematiku diskriminace seniorů ve společnosti pocítuje jako reálnou 26 respondentů, což je 21,0% všech dotazovaných. 53 respondentů, tvořících 42,7%, si nemyslí, že senioři jsou znevýhodňováni či diskriminováni. 45 dotazovaných si není jisto, 36,3% respondentů uvedla, že neví.

Tabulka č. 5: Vyjádření názoru na diskriminaci starých lidí

	Počet	Počet %
Ano	26	21
Ne	53	42,7
Nevím	45	36,3

Graf č. 5: Vyjádření názoru na diskriminaci starých lidí

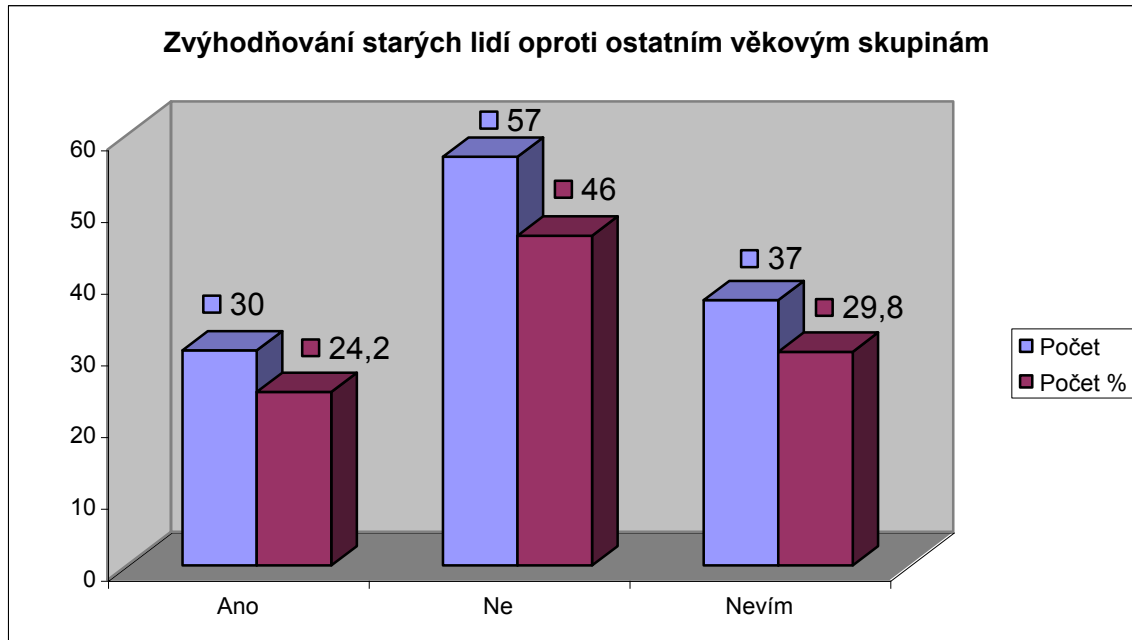
Otázka č. 6: „Myslíte si, že staří lidé jsou ve společnosti určitým způsobem zvýhodňováni oproti ostatním věkovým skupinám?“

Na otázku, zda jsou senioři ve společnosti zvýhodňováni, odpovědělo kladně 30 respondentů. Nejvíce respondentů, a to 57, tvořící 46,0%, nesouhlasí s tím, že by byli senioři zvýhodňováni oproti ostatním věkovým skupinám. Zbýlých 37 dotazovaných se vyjádřilo neutrálně.

Tabulka č. 6: Zvýhodňování starých lidí oproti ostatním věkovým skupinám

	Počet	Počet %
Ano	30	24,2
Ne	57	46
Nevím	37	29,8

Graf č. 6: Zvýhodňování starých lidí oproti ostatním věkovým skupinám

Otázka č. 7: „Uved'te věk, kdy podle vás začíná být člověk „starý“.

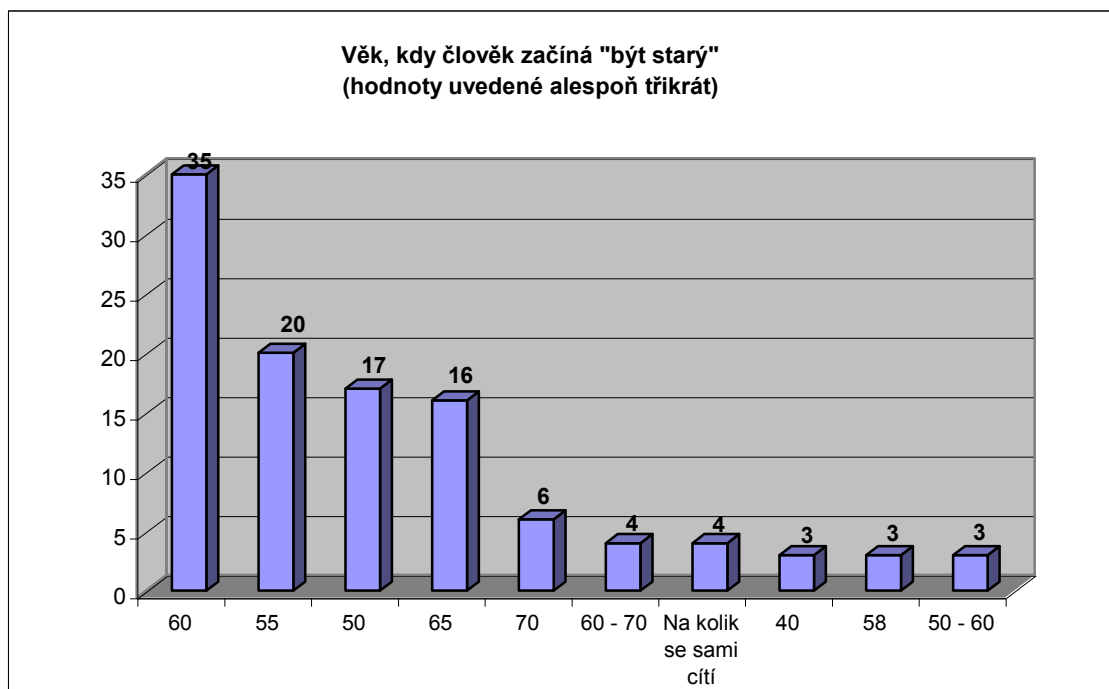
Odpovědi respondentů, které uváděly velmi nízký věk, dle našeho názoru nevyjadřovaly ageistický postoj vůči seniorům, jako spíše jejich nezralý a nezkušený pohled na svět. Nejvíce dotazovaných v počtu 35 (28,2% všech) uvedlo věk 60 let. Druhý nejčastěji se objevující věk bylo 55 let v počtu 20 odpovědí. Třetí nejčastěji uvedený věk bylo 50 let. Takto odpovědělo 50 respondentů. Až na čtvrtém místě se objevil věk 65 let, kdy začíná podle literatury skutečně nastupovat stáří. Na dalších místech se umístily subjektivní pohledy respondentů. Velmi překvapující byly odpovědi 40, 45 a 49 let v celkovém počtu 6 respondentů. Na druhé straně žebříčku se objevil věk mnohem vyšší, a to 70 let v počtu 6 odpovědí, což je 4,8% všech.

Tabulka č. 7: Věk, kdy člověk „začíná být starý“

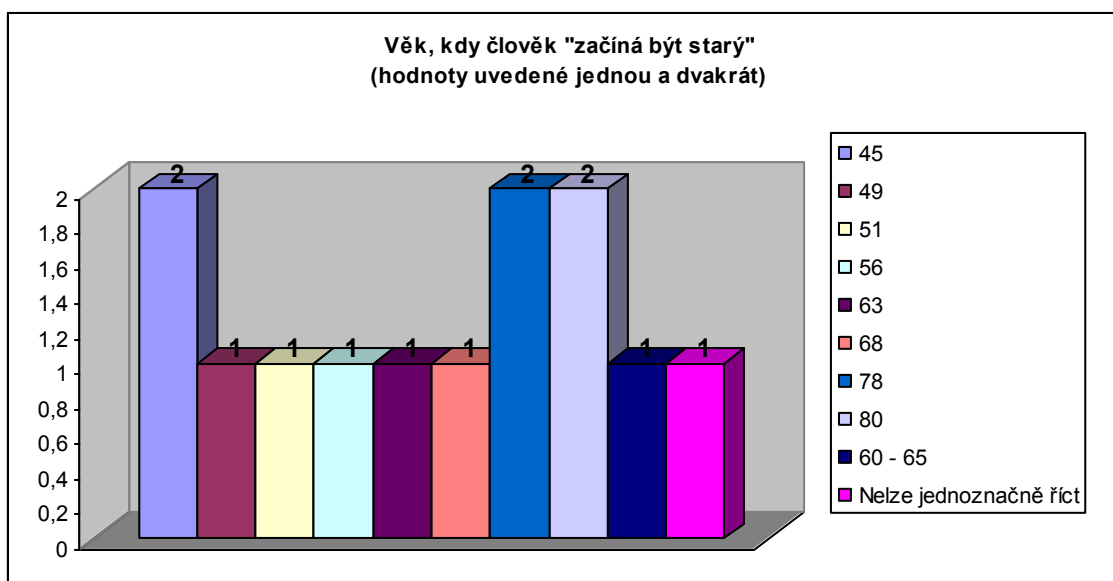
Věk	Počet	Počet %
40	3	2,5
45	2	1,6
49	1	0,8
50	17	13,7
50 - 60	3	2,5
51	1	0,8
55	20	16,1
56	1	0,8
58	3	2,5
60	35	28,2
60 - 65	1	0,8
60 - 70	4	3,2
63	1	0,8
65	16	12,9
68	1	0,8
70	6	4,8
78	2	1,6
80	2	1,6
Na kolik se sami cítí	4	3,2
Nelze jednoznačně říct	1	0,8

Na základě tabulky č. 7 byly pro přehlednost velkého počtu odpovědí vypracovány dva grafy. Graf č. 7 znázorňuje odpovědi, které byly respondenty uvedeny alespoň třikrát, graf č. 8 znázorňuje odpovědi, které byly respondenty uvedeny pouze jednou nebo dvakrát.

Graf č. 7: Věk, kdy člověk „začíná být starý“ (hodnoty uvedené alespoň třikrát)

Graf č. 8: Věk, kdy člověk „začíná být starý“ (hodnoty uvedené pouze jednou a dvakrát)

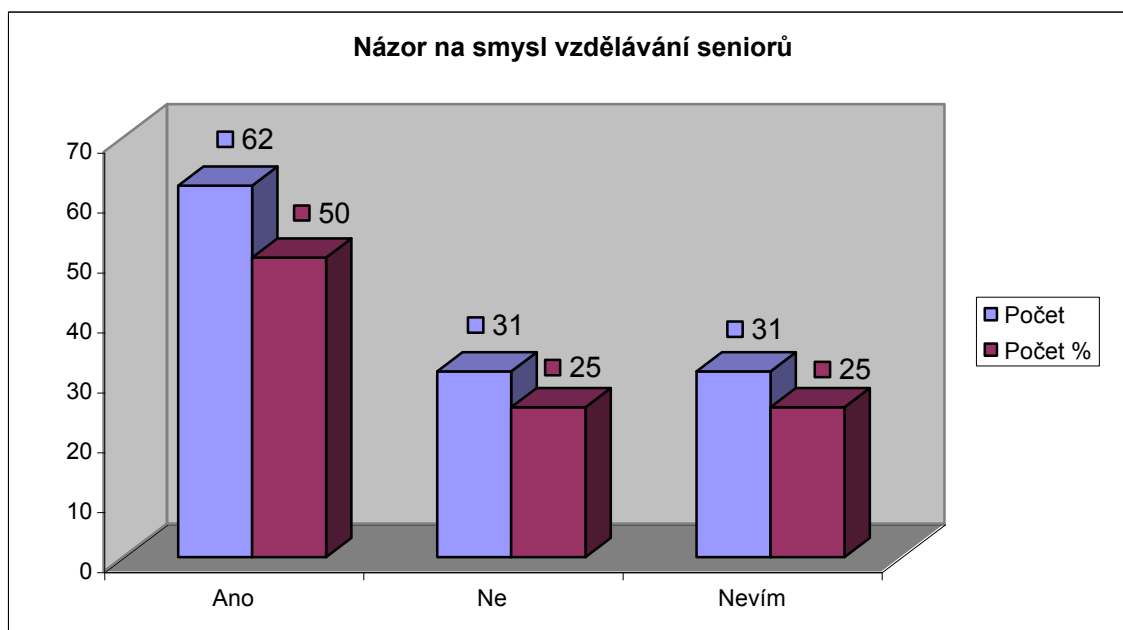
Otázka č. 8: „Domníváte se, že vzdělávání seniorů má smysl?“

Přesně polovina všech respondentů se domnívá, že vzdělávání seniorů má smysl. Proti vzdělávání se vyjádřilo 31 respondentů, stejný počet uvedl odpověď „nevím“.

Tabulka č. 8: Domníváte se, že vzdělání seniorů má smysl?

	Počet	Počet %
Ano	62	50
Ne	31	25
Nevím	31	25

Graf č. 9: Názor na smysl vzdělávání seniorů

Otázka č. 9: „Napište alespoň tři různé činnosti, které jsou podle Vás nejvíce oblíbené u seniorů“

Tato otázka nabízela respondentům neomezené množství odpovědí, přičemž požadovány byly alespoň tři činnosti, které dotazovaní shledávají za oblíbené u seniorů. Celkový počet odpovědí byl 386, celkový výčet činností 45. Některé činnosti, které byly respondenty uvedeny, lze spíše zařadit do kategorie vlastností, např. tichost či zapáchání. Nicméně z důvodu zachování objektivnosti odpovědí jsme i tyto zahrnuli do výčtu oblíbených činností.

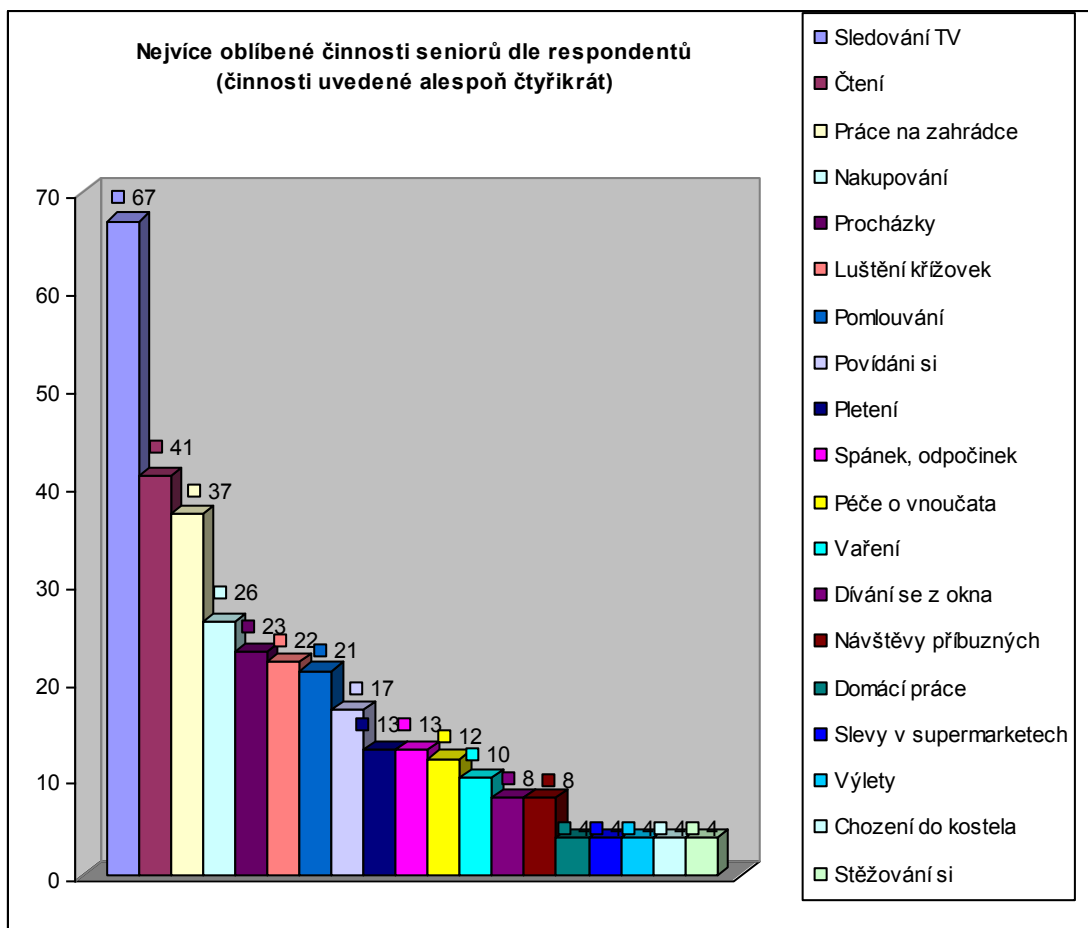
Tabulka č. 9: Nejvíce oblíbené činnosti seniorů dle respondentů (činnosti, které respondenti uvedli alespoň čtyřikrát)

	Počet	Počet %
Sledování TV	67	17,4
Čtení	41	10,6
Práce na zahrádce	37	9,6
Na kupování	26	6,7
Procházky	23	6
Luštění křížovek	22	5,7
Pomlouvání	21	5,4
Povídání si	17	4,4
Pletení	13	3,4
Spánek, odpočinek	13	3,4
Péče o vnoučata	12	3,1
Vaření	10	2,6
Dívání se z okna	8	2,1
Návštěvy příbuzných	8	2,1
Domácí práce	4	0,9
Slevy v supermarketech	4	0,9
Výlety	4	0,9
Chození do kostela	4	0,9
Stěžování si	4	0,9

Tabulka č. 10: Nejvíce oblíbené činnosti seniorů dle respondentů (činnosti, které respondenti uvedli méně než čtyřikrát)

	Počet	Počet %
Jízda na kole	3	0,8
Poslouchání rozhlasu	3	0,8
Zemědělství	3	0,8
Rybaření	3	0,8
Péče o domácího mazlíčka	3	0,8
Sezení na lavičce	3	0,8
Lenošení	3	0,8
"Kontrola" stavu okolí	3	0,8
Práce s PC	2	0,5
Stolní hry	2	0,5
Kreslení	2	0,5
"Buzerace" mladších	2	0,5
Kutilství	2	0,5
Prohlížení letáků	2	0,5
Nuda	1	0,3
Hloupé řeči	1	0,3
Sbírání hub	1	0,3
Nadávání na politiky	1	0,3
Nicnedělání	1	0,3

Graf č. 10: Nejvíce oblíbené činnosti seniorů dle respondentů (činnosti uvedené respondenty alespoň čtyřikrát)

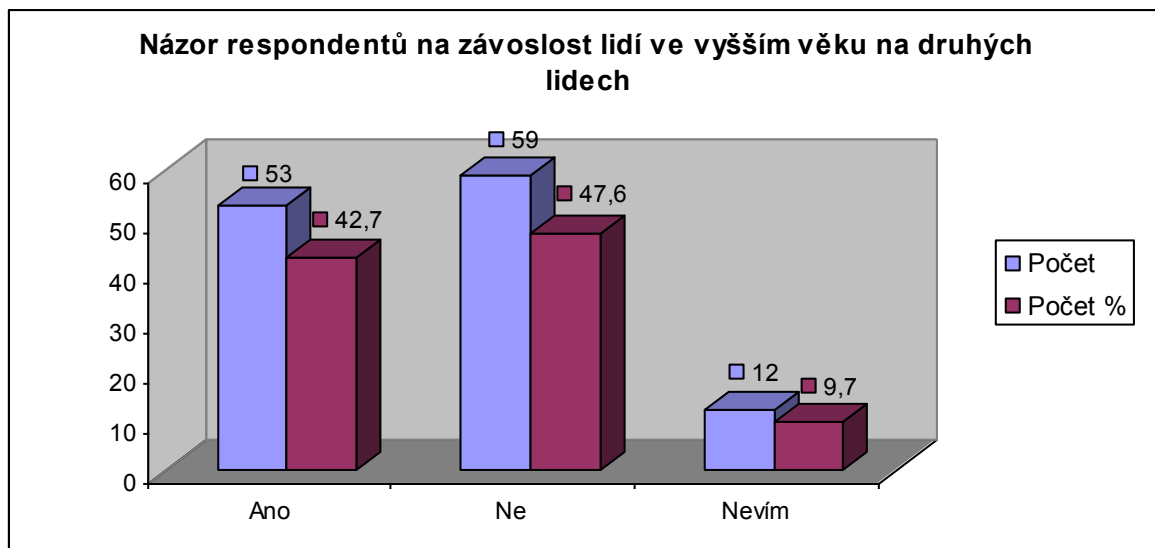
Otázka č. 10: „Myslíte si, že vyšší věk s sebou automaticky přináší závislost na druhých lidech?“

Kladné a záporné odpovědi respondentů se téměř shodují v počtu 53 kladných a 59 záporných. Neutrálně se k této problematice vyjádřilo 12 dotazovaných, což je 9,7% všech respondentů.

Tabulka č. 11: Názor respondentů na závislost lidí ve vyšším věku na druhých lidech

	Počet	Počet %
Ano	53	42,7
Ne	59	47,6
Nevím	12	9,7

Graf č. 11: Názor respondentů na závislost lidí ve vyšším věku na druhých lidech

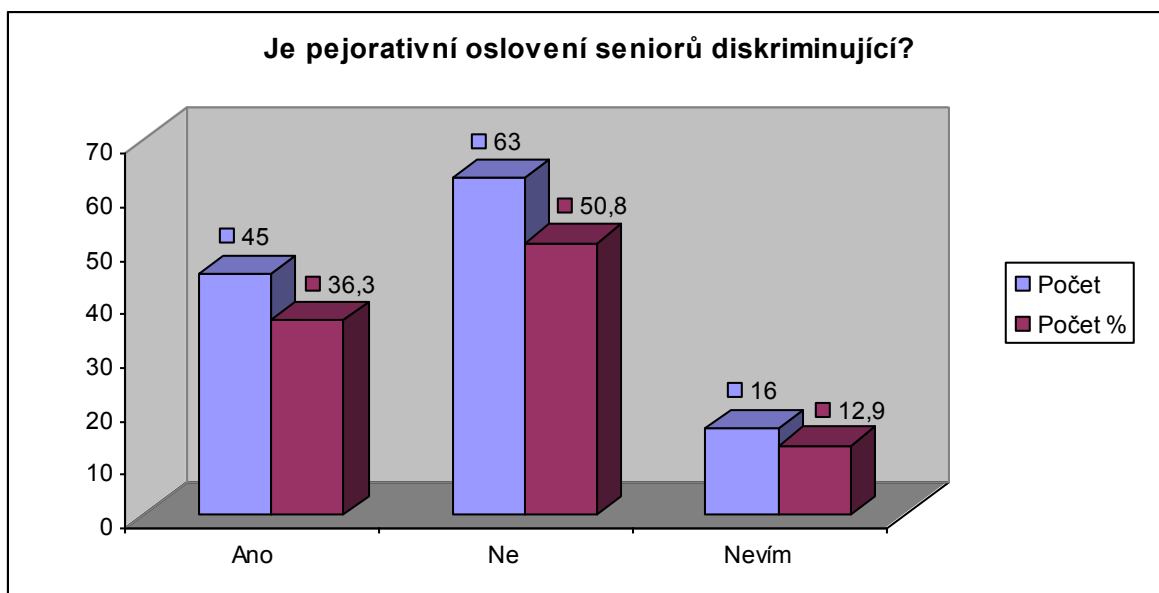
Otázka č. 11: „Je oslovení seniorů tituly „babi“, „dědo“ ve veřejném životě, např. na úřadech, v nemocnici, v obchodě apod. znevažující či diskriminující?“

Největší počet respondentů zastoupený 63 dotazovanými (50,8%) si nemyslí, že by oslovování seniorů pejorativními tituly bylo diskriminující. 45 respondentů (36,3%) má opačný názor, myslí se, že takové oslovování diskriminující je. 16 respondentů se vyjádřilo neutrálně.

Tabulka č. 12: Je pejorativní oslovení seniorů diskriminující?

	Počet	Počet %
Ano	45	36,3
Ne	63	50,8
Nevím	16	12,9

Graf č. 12: Je pejorativní oslovení seniorů diskriminující?

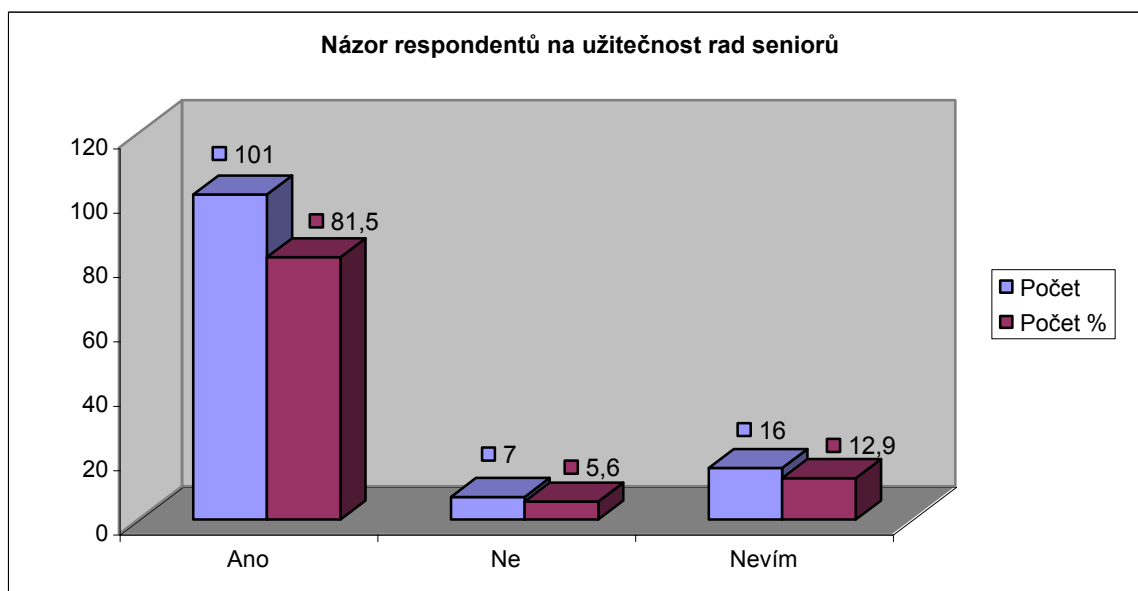
Otázka č. 12: „Považujete rady a zkušenosti seniorů za užitečné a lze si z nich vzít poučení?“

Překvapivě velký počet respondentů, 101 z celkového počtu 124, odpověděl na uvedenou otázku kladně. Považuje tedy rady a zkušenosti seniorů za užitečné. Pouze 7 dotazovaných si tuto skutečnost nemyslí, odpovědělo záporně, a 16 respondentů se vyjádřilo neutrálně.

Tabulka č. 13: Názor respondentů na užitečnost rad seniorů

	Počet	Počet %
Ano	101	81,5
Ne	7	5,6
Nevím	16	12,9

Graf č. 13: Názor respondentů na užitečnost rad seniorů

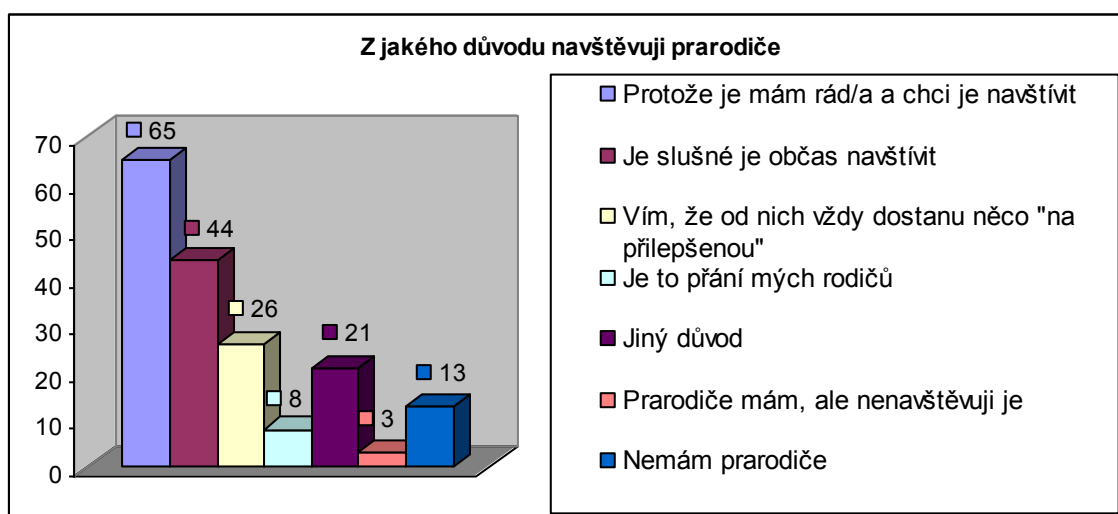
Otázka č. 13: „Pokud navštěvujete svoje prarodiče, z jakého důvodu?“

U této otázky měli respondenti opět na výběr více možností odpovědí, celkový počet odpovědí byl 180. Nejvíce respondentů v počtu 65, což je 36,1%, odpovědělo, že prarodiče navštěvují, protože je mají rádi. Vcelku uspokojivé shledáváme i odpovědi, že „je slušné je občas navštívit“, a to v počtu 44 dotazovaných. Překvapující byl čistě zistný důvod návštěv prarodičů, a to vidina získání „něčeho na přilepšenu“ v celkovém počtu 26 odpovědí, což tvoří celých 14,4% uvedených odpovědí. Ostatní respondenti navštěvují prarodiče na přání svých rodičů, nenavštěvují je vůbec, nebo prarodiče nemají.

Tabulka č. 14: Z jakého důvodu navštěvují prarodiče

	Počet	Počet %
Protože je mám rád/a a chci je navštívit	65	36,1
Je slušné je občas navštívit	44	24,4
Vím, že od nich vždy dostanu něco "na přilepšenu"	26	14,4
Je to přání mých rodičů	8	4,4
Jiný důvod	21	11,7
Prarodiče mám, ale nenavštěvují je	3	1,7
Nemám prarodiče	13	7,3

Graf č. 14: Z jakého důvodu navštěvují prarodiče

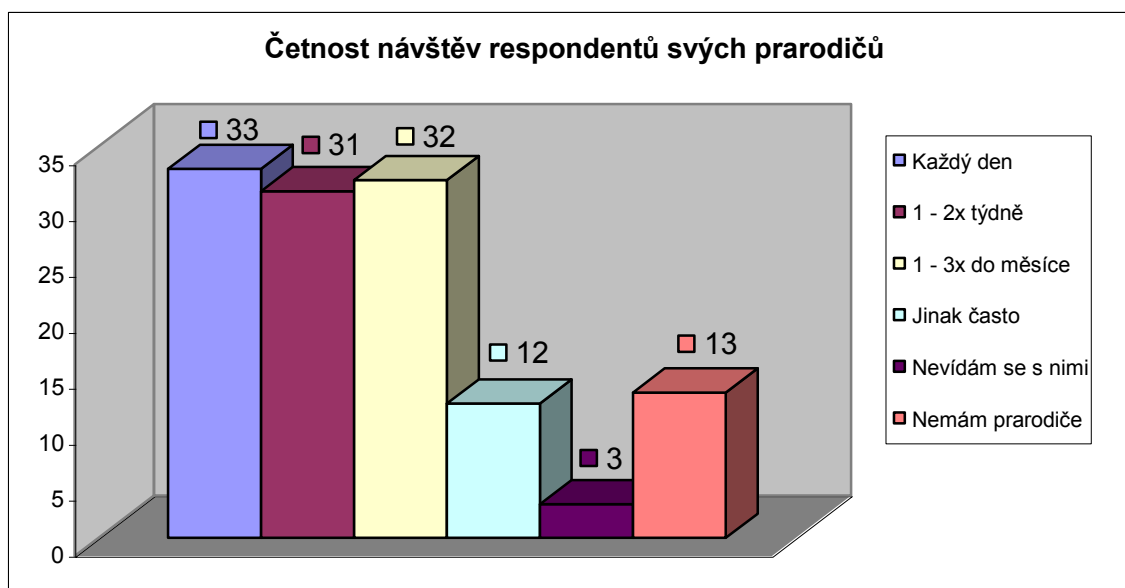
Otázka č. 14: „Jak často se vidáte se svými prarodiči?“

Četnost návštěv respondentů svých prarodičů byla překvapující. Nejvíce dotazovaných – 33, což je 26,6% všech, uvedlo každodenní návštěvu prarodičů. Téměř stejný počet dotazovaných navštěvuje prarodiče 1 – 2x týdně (31 odpovědí) a zároveň mnohem méně častěji – 1-3x měsíčně (32 odpovědi).

Tabulka č. 15: Četnost návštěv respondentů vlastních prarodičů

	Počet	Počet %
Každý den	33	26,6
1 - 2x týdně	31	25
1 - 3x do měsíce	32	25,8
Jinak často	12	9,7
Nevidám se s nimi	3	2,4
Nemám prarodiče	13	10,5

Graf č. 15: Četnost návštěv respondentů vlastních prarodičů

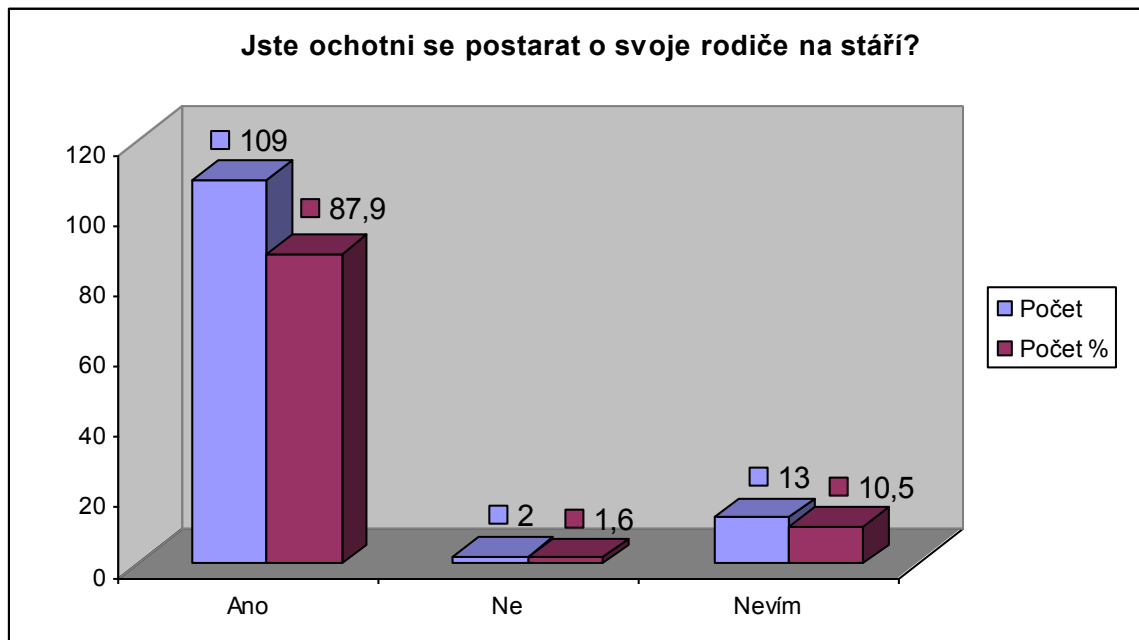
Otázka č. 15: „Jste ochotni se postarat o svoje rodiče, až to budou ve stáří potřebovat?“

Většina respondentů odpověděla v otázce zaopatření rodičů, až to budou ve stáří potřebovat, kladně, a to počtem 109 odpovědí (87,9%). Překvapující byly byt' jen dvě odpovědi, které se vyjádřily záporně. 13 respondentů (10,5%) si není jisto.

Tabulka č. 15: *Jste ochotni se postarat o svoje rodiče na stáří?*

	Počet	Počet %
Ano	109	87,9
Ne	2	1,6
Nevím	13	10,5

Graf č. 16: *Jste ochotni se postarat o svoje rodiče na stáří?*

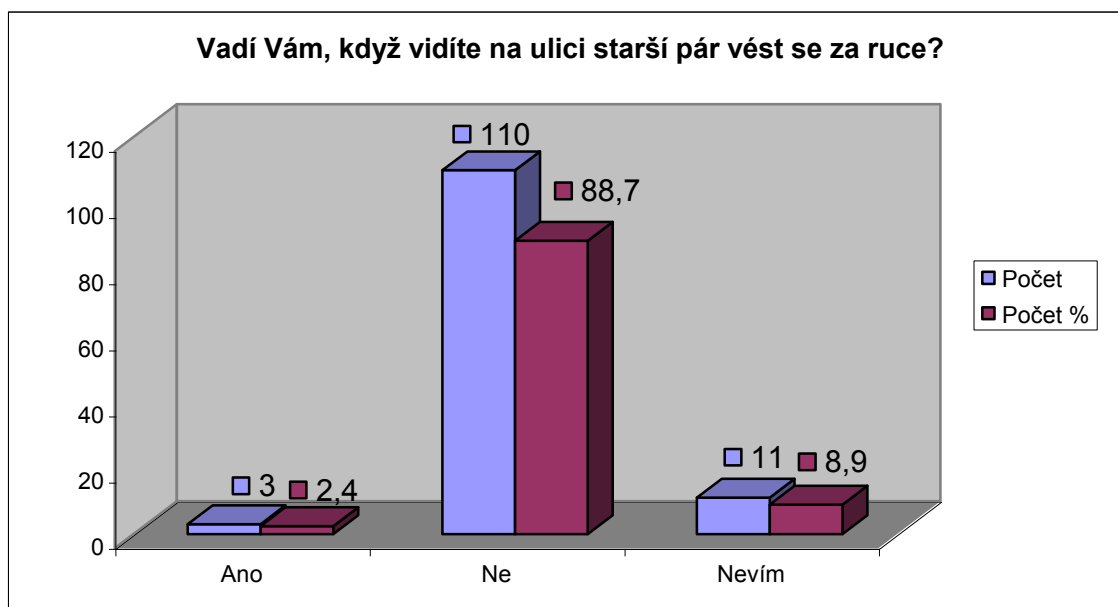
Otázka č. 16: „Vadí Vám, když vidíte na ulici starší pár vést se za ruce?“

Na otázku, která skutečně odráží ageistický postoj respondentů, odpověděla většina dotazovaných záporně, a to v počtu 110 všech respondentů. Pohled na starší pár vedoucí se za ruce vadí 3 dotazovaným, 11 respondentů se vyjádřilo neutrálně.

Tabulka č. 17: Vadí Vám, když vidíte na ulici starší pár vést se za ruce?

	Počet	Počet %
Ano	3	2,4
Ne	110	88,7
Nevím	11	8,9

Graf č. 17: Vadí Vám, když vidíte na ulici starší pár vést se za ruce?

5.7 Výsledky výzkumného šetření

Na základě odpovědí získaných od respondentů byly zjištěny výsledky stanovených výzkumných předpokladů.

P1: Většina respondentů neví, co znamená pojem ageismus.

Z odpovědí uvedených respondenty lze konstatovat, že mladí lidé ve věku od 15 do 20 let neví, co znamená pojem „ageismus“. Z celkového počtu 124 dotazovaných odpovědělo záporně 113 respondentů, což je 91,1% všech. Lze tedy říct, že tento výzkumný předpoklad se skutečně potvrdil.

P2: Respondenti zauímají k seniorům neutrální vztah, tzn., že je berou jako všechny ostatní věkové skupiny, nebo si jich nevšímají.

Z celkového počtu 135 odpovědí se výzkumný předpoklad potvrdil pouze 58 odpověďmi, které činí 43,0%. Naopak respondenti zde překvapivě vyjádřili svoji úctu k seniorům, která byla rovněž zastoupena 58 respondenty. Nevšimavý postoj zaujalo pouze 14 dotazovaných, což činí 10,3%. Z odpovědí respondentů tedy lze konstatovat, že mladí lidé mají k seniorům úctu a zároveň je vnímají jako všechny ostatní věkové skupiny. Ageistický postoj tedy můžeme vyloučit.

P3: Většina respondentů se nedomnívá, že by byli senioři ve společnosti diskriminováni.

Tento výzkumný předpoklad se potvrdil částečně, a to počtem odpovědí 53, což je 42,7% všech odpovědí. Nesouhlas s diskriminací seniorů ve společnosti nevyjádřila sice většina respondentů, nicméně se k ní přiklonilo nejvíce dotazovaných. Druhou nejčastěji zastoupenou odpovědí byl názor neutrální. Nejméně respondentů, a to v počtu 26 (21,0%), se naopak domnívá, že senioři jsou určitým způsobem diskriminováni.

P4: Postoj většiny respondentů vůči stáří je spíše negativní. Tzn. že se domnívají, že vyšší věk s sebou automaticky přináší závislost na druhých lidech, rady seniorů nepovažují za užitečné a myslí si, že si z nich nelze vzít poučení.

Tento výzkumný předpoklad se nepotvrdil. Naopak, respondenti se ve svých odpovědích vyjádřili vůči stáří a stárnutí spíše pozitivně. 47,6% v počtu 59 respondentů

se nedomnívá, že stárnutí automaticky přináší závislost na druhých lidech. O něco méně respondentů (53, 42,7%) se naopak domnívá, že stárí s sebou přináší závislost na okolí. Pouze 9,7% respondentů v počtu 12 nevyjádřilo svůj názor. Přístup respondentů k otázce týkající se rad seniorů a jejich možnosti ponaučení byl více než překvapující. 81,5% v počtu 101 respondentů se vyjádřilo kladně, tzn. že rady a zkušenosti seniorů považují za užitečné. Pouze 5,6 % dotazovaných v počtu 7 se vyjádřilo záporně a 16 respondentů (12,9%) nevyjádřilo svůj názor.

P5: Polovina respondentů se setkává se svými prarodiči proto, že je má skutečně ráda, druhá polovina proto, že to po nich buď chtějí rodiče nebo se domnívají, že je slušné občas prarodiče navštívit.

Tento výzkumný předpoklad se potvrdil pouze částečně. Z celkového počtu odpovědí 180 se 36,1% dotazovaných v počtu 65 vyjádřilo, že prarodiče opravdu navštěvují, protože je mají rádi. Nicméně touto předpokládanou odpovědí se nevyjádřila ani polovina respondentů. Druhá polovina výzkumného předpokladu se potvrdila namísto předpokládaných 50% pouze z 28,8%. Ze slušnosti navštěvuje svoje prarodiče pouze 24,4% respondentů v počtu 44 dotazovaných. Své návštěvy na přání rodičů uvedlo 8 dotazovaných, což je 4,4%. Do výzkumného předpokladu jsme nezahrnuli možnost návštěv prarodičů s vidinou nějakého zisku, nicméně i tato skutečnost se potvrdila. 26 dotazovaných, což tvoří 14,4%, uvedlo, že navštěvují svoje rodiče právě z tohoto důvodu. Nutno ale podotknout, že respondenti měli možnost výběru více odpovědí a tato odpověď byla ve většině případů spojena s jinou odpovědí, např. s přáním rodičů a v lepším případě s odpovědí, že dotazovaní mají své prarodiče rádi.

5.8 Shrnutí výsledků výzkumu

V následujícím shrnutí výsledků bych se chtěla zaměřit na celkové zhodnocení odpovědí respondentů, a především na zdůraznění zjištění některých zajímavých a překvapujících údajů.

Domníváme se, že ke zjištění celkových údajů výrazně přispělo věkové složení respondentů. Největší zastoupení měli respondenti ve věku 18 let (57 dotazovaných, 46,0%). V tomto věku mají mladí lidé již vytvořeny vlastní postoje a názory, které se mohou velmi lišit od respondentů ve věku 15 a 16 let. Ti dohromady tvořili 35,5% všech dotazovaných.

Pohlaví respondentů také mohlo mít rozhodující vliv na výsledky výzkumu. 74,2% v počtu 92 respondentů tvořili chlapi. Tento fakt byl způsoben především skutečností, že dotazníky byly rozdány ve škole s technickým zaměřením, kterou navštěvují především chlapi.

Jak bylo potvrzeno prvním výzkumným předpokladem, většina respondentů neví, co znamená pojem ageismus. Pouze 11 respondentů z celkového počtu vědělo, co pojem znamená a nutno podotknout, že ve svých odpovědích uvedli téměř přesné označení. Neznalost pojmu přisuzujeme celkové nevědomosti společnosti o této problematice. Neznalost výrazu nemá nic společného s naplněním jeho obsahu. Tzn., že přesto, že se 91,1% dotazovaných vyjádřilo svou neznalostí, nevyjadřuje to jejich negativní postoj vůči seniorům.

Zajímavých zjištěním bylo vyjádření mladých lidí úcty k seniorům v počtu 58 odpovědí z celkového počtu 135. 72 odpovědí znamenalo vyjádření spíše neutrálního vztahu, respondenti se staví k seniorům jako ke všem ostatním věkových skupinám, či si jich neví-mají, a tudíž nemají potřebu vyjadřovat svůj vztah k nim. Pouze dva respondenti se vyjádřili negativně, tzn., že senioři jim vadí. Tyto odpovědi vyjadřují ageistický postoj. V případě výběru jiného vztahu respondenti většinou uváděli, že je těžké posoudit vztah k seniorům obecně, a jejich vztah se spíše vyvíjí podle osobnosti seniorů. Pro zajímavost uvádíme jednu z odpovědí respondenta ve věku 16 let: „*Moc je nemusím, ale když je už aspoň vidím, pozdravím je.*“

V otázce diskriminace seniorů se 53 respondentů vyjádřilo, že si nemyslí, že by byli senioři ve společnosti nějak utlačováni. 26 respondentů si naopak myslí, že senioři diskriminováni jsou. Jako příklad uváděli to, že se stávají terčem posměchu a provokací ostatních (tento příklad byl uváděn spíše staršími respondenty – 17, 18 let), dále byla uváděna nepřítomnost bezbariérových přístupů, nebezpečí ze strany podvodníků, zanedbávání, nucení odchodu do

domovů pro seniory, obtížnost možnosti přivýdělnku, ztížená orientace v moderním světě, přehlížení ostatními, nízké důchody apod.

V otázce pozitivní diskriminace si 46 respondentů nemyslí, že by byli senioři zvýhodňováni. Naopak 30 respondentů se domnívá, že zvýhodňováni jsou. Jako příklad uvádějí různé slevy, průkazy ZTP, sezení v dopravních prostředcích. Někteří respondenti uvedli jako zvýhodnění fakt, že senioři mají mnohem víc času než ostatní lidé. Jeden z respondentů označil za zvýhodnění již to, že jsou v důchodu právě proto, že nemohou pracovat.

Velmi subjektivní byly odpovědi v případě uvedení věku, kdy dle respondentů začíná být člověk „starý“. Respondentům zde bylo ponecháno „volné pole působnosti“, tzn., že nebyly předem dány na výběr konkrétní odpovědi, ze kterých by si vybrali, ale přímo uváděli svůj vlastní názor. Nejvíce respondentů se sešlo v odpovědi 60 let – 35 dotazovaných, což je 29%. Druhý nejpočetnější byl věk 55 let (20 odpovědí) a 50 let (17 odpovědí). Věk, který začíná být považován za nástup stáří i v literatuře, a to 65 let, uvedlo 16 respondentů. Za zmínku stojí zmínění odpovědi jako je 40 let. Tato odpověď se objevila hned třikrát, a věk 45 let, který uvedli 2 respondenti. Na druhé straně věkové škály se objevily odpovědi 78 let s počtem 2 odpovědí a dokonce 80 let, také v případě dvou respondentů.

Někteří respondenti nedokázali určit konkrétní věkovou hranici a za počátek stáří uvedli věkové rozmezí. Takto se sešly odpovědi jako 50 – 60 let (3 respondenti), 60 – 65 let (1 respondent) a 60 – 70 let (4 respondenti). Z uvedených odpovědí je zřejmé, že mladí lidé vnímají nástup stáří a vůbec obecně věk člověka velmi subjektivně. V podstatě lze konstatovat, že čím mladší jsou lidé, tím níž také posunují hranici stáří.

Přesně polovina respondentů se vyjádřila kladně ohledně vzdělávání seniorů. Druhá polovina byla rozdělena taktéž napůl – 31 respondentů (25%) nesouhlasí se smyslem vzdělávání seniorů, druhá polovina se nevyjádřila vůbec. Respondenti v případě nesouhlasu se vzděláváním seniorů odůvodňovali svá rozhodnutí tím, že „už jsou moc staří a bylo by jim to k ničemu“, „za chvíli umřou“, „je těžké je ještě něco naučit“, „na co jim to bude“ apod. Naopak respondenti, kteří souhlasili se vzděláváním, odůvodňovali svá rozhodnutí tvrzením, že „každý má právo se vzdělávat“, „v době moderních strojů je nutné se dál vzdělávat“, „aby měli smysl života“, „opakování matka moudrosti“, „trénovat paměť má smysl především ve stáří, kdy se paměť zhoršuje“ apod.

Otázka ohledně názoru respondentů na oblíbené činnosti seniorů byla otevřená, tudíž také velmi subjektivní. Požadováno bylo uvedení alespoň tří domnělých činností, většina respondentů uváděla i více. Celkový počet odpovědí byl 386, respondenti se shodli na 45 činnostech. Činností, kterou uvedlo nejvíce respondentů, bylo sledování televize. Někdy také respondenti uváděli sledování seriálů, televizních zpráv apod. My jsme všechny podobné odpovědi shrnuli do jedné zobecňující. Druhou nejvíce oblíbenou činností bylo čtení a třetí práce na zahrádce. Rovněž do položky „čtení“ jsou zahrnuty odpovědi jako čtení novin, čtení knih, čtení románů, čtení časopisů apod.

Jak uvádí Hamilton (1999), čtení je činnost vykonávaná vsedě, nezřídka proto se předpokládá, že jí starší lidé věnují více času než mladší generace. Navzdory všem předsevzetím lidé po odchodu do důchodu nečtu více, i když k tomu mají více příležitostí, neboť mají najednou více volného času.

Položky „nakupování“ a „slevy v supermarketech“ jsme záměrně nesloučili do jedné, neboť respondenti se s oblibou vyjadřovali i v případě jednoho dotazníku ke každé zvlášť. Pod položkou „slevy v supermarketech“ se skrývají např. odpovědi jako „čekání v řadách na slevy“, „ježdění brzy ráno autobusem do supermarketů, aby stihli slevy“, „nahánění slev v supermarketech“ apod.

Zajímavé je, že respondenti uváděli jako oblíbené činnosti také ty, které nepatří do volnočasových aktivit. Např. vaření, zemědělství, „otravování“ doktorů nebo domácí práce. Respondenti také uváděli odpovědi, které nelze jednoznačně zahrnout do činností, např. „nuda“, „tichost“, „čekání na smrt“, „užívání si důchodu“.

Některé odpovědi byly z našeho pohledu diskriminační, např. již uvedené čekání na smrt, „blbé kecy“, pomlouvání, otravování doktorů, „buzerace“ mladších. Nejvíce ageistickou shledáváme odpověď: „mlaskání, funění, zapáchají“.

V případě závislosti na druhých lidech ve vyšším věku se respondenti téměř vzácně sešli v počtu souhlasných a nesouhlasných odpovědí. Nicméně s tímto názorem nesouhlasí více respondentů, a to 59, což je 47,6% všech. S tvrzením, že staří lidé jsou závislí na druhých, souhlasí 53 respondentů, což je 42,7%. 12 dotazovaných se vyjádřilo neutrálně.

Názor respondentů na pejorativní oslovení seniorů ve společnosti nebyl vyhraněný souhlasně či nesouhlasně. Počet odpovědí byl podobný, nicméně více respondentů si myslí, že

taková oslovení jednotlivce nediskriminují, a to v počtu 63 odpovědí, což činí 50,7% všech. 45 dotazovaných (36,3%) s názorem ohledně diskriminace souhlasí.

Otázka č. 12 – zda jsou zkušenosti seniorů užitečné a lze si z nich vzít ponaučení, nám odpověděla na výzkumný předpoklad. Překvapivě velký počet respondentů se vyjádřil pozitivně, a to v počtu 101 dotazovaných, což je 81,5%. V tomto případě nezbyvá než jen doufat, že si z takových ponaučení a zkušeností respondenti opravdu vezmou příklad a rad seniorů si budou vážit.

Respondenti dále v dotazníku uváděli důvod, proč navštěvují svoje prarodiče. Nejvíce odpovědí v počtu 65 (36,1%) získala možnost „protože je mám rád/a“, přesto jsme u této odpovědi očekávali ještě více hlasů. Odpovědi typu „je slušné je občas navštívit“ a „je to přání mých rodičů“ také nejsou nijak negativní, nicméně lehce „zavánějí“ povinností prarodiče navštívit. Zde respondenti odpověděli 44x a 8x. Jako jiný důvod většinou respondenti uváděli např. to, že se těší, jak si zahrají stolní hry, nebo si budou s prarodiči vyprávět či naslouchat jejich historkám. Nejvíce překvapující byly odpovědi, že respondenti ví, že od prarodičů něco dostanou, a proto je navštěvují. Těchto odpovědí bylo 26, což je celkem 14,4% všech odpovědí. Většinou se tato odpověď pojila s výběrem alespoň ještě jedné možnosti, ale objevili se i respondenti, kteří si vybrali pouze tuto odpověď.

Co se týká frekvence návštěv prarodičů, byly téměř shodně uvedeny tři možnosti. Nejčastěji každý den (33 odpovědí), dále 1 – 2x týdně (31 odpovědí) a 1 – 3x do měsíce (32 odpovědí). S prarodiči se vůbec nevidají 2 respondenti a jinak často než jsou uvedené možnosti se vidá 12 respondentů. U možnosti „jinak často“ se objevovaly dva typy odpovědí:

1. prarodiče bydlí tak daleko, že je možné se s nimi vidat pouze 1 – 2x ročně
2. respondenti s prarodiči žijí v jedné domácnosti či domě. Zajímavé je, že u této možnosti si respondenti nevybrali odpověď „a) každý den“.

Téměř nad očekávání byl pozitivní přístup v odpovědích na otázku ohledně péče respondentů o vlastní rodiče, až to budou ve stáří potřebovat. Celkem 109 respondentů, což je 88,7% všech odpovědí, vyjádřilo svůj nesouhlas s péčí, 2 dotazovaní vyjádřili svůj souhlas. Zbytek respondentů si není jist, zda je ochoten se postarat o rodiče ve stáří.

Poslední otázka ohledně vedení se starších párů po ulici za ruce byla spíše pro „pousmání“, nicméně právě tato byla jednou z otázek, které skutečně odrážejí ageistický přístup respondentů k seniorům. Ti se většinou, a to v počtu 110 dotazovaných, což je 88,7%, vyjádřili

záporně, tzn., že jim nevadí pohled na starší pár vedoucí se za ruce. Naopak, 3 respondentům tento pohled vadí a také překvapivě 11 dotazovaných se vyjádřilo neutrálně. Jeden z respondentů, který uvedl, že mu nevadí pohled na starší pár vedoucí se za ruce, nicméně zároveň přímo v dotazníku podotkl „*to jsem ještě neviděl*“.

ZÁVĚR

Se stárnoucím člověkem se budeme setkávat vždy a všude. V podobě vlastních prarodičů, sousedů, autorit ve veřejném životě, či vlastních stárnoucích rodičů a přátel. Se stářím se ruku v ruce pojí předpojatost, předsudky, nedůvěra. Ageismus v naší společnosti bohužel existuje, ať se nám to líbí nebo ne. Existuje nejen jako pojem, dochází bohužel i k jeho skutečnému naplňování. Projevuje se ve všech úrovních společnosti. Úřady a institucemi počínaje a každodenní mluvou většiny lidí konče. V některých vyhrocených případech dochází i k fyzickému zneužívání či týrání seniorů.

Protože se v současné době zvyšuje věk populace vyspělých zemí, je předpoklad, že bude také přibývat nešvarů v chování vůči starým lidem či přímo ageistickému jednání. Je proto nezbytné hledat možnosti a způsoby, které by umožnily lidem ve vyšším věku žít jako rovnocenní partneři všem ostatním věkovým skupinám ve společnosti.

V teoretické části jsme vysvětlili základní pojmy související s ageismem - stáří, stárnutí, senior, diskriminace, stereotyp, předsudek. Seznámili jsme se s věkovými skupinami seniorů i adolescentů, přičemž seniorům bylo věnováno více prostoru z důvodu osvětlení všech souvislostí spojených s ageismem.

Praktická část byla zaměřena na postoj adolescentů vůči seniorům. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že starší respondenti (17 – 19 let) byli více chápaví vůči stáří, projevovali větší míru tolerantnosti. Nicméně také mezi mladšími respondenty (15, 16 let) bylo spíše výjimkou ageistické zaměření vůči seniorům. Obecně lze říci, že dnešní dospívající lidé mají pochopení pro starší lidi a v jejich názorech se neprojevují ageistické sklony a postoje. Chápu, že stáří se projevuje většími těžkostmi než jiný věk, a tento názor se nebáli vyjádřit v dotazníkovém výzkumu.

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že mladí lidé mají zdravý přístup ke stáří. Je důležité, aby se tento postoj nezměnil a „nepokřivil“ v průběhu jejich dalšího života. Vhodná by byla např. určitá „výchova ke stáří“ jako jeden z předmětů ve školách či alespoň jako vyučovací blok v rámci daného semináře či předmětu. Utvrdil by mladé lidi v jejich názorech či naopak usměrnil nezdravé projevy některých jedinců vůči seniorům.

Ke stáří směřujeme všichni. Snažme se tedy ke starým lidem chovat tak, jak si sami přejevíme, aby se později okolí chovalo k nám.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BOUDON, R., BESNARD, P., CHERKAOUI, M., LÉCUYER, B.P. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0735-3
- [2] FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada Publishing, a.s., 136 s. ISBN 978-80-247-2480-5
- [3] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- [4] HAMILTON - Stuart, I. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2
- [5] HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2003. 165 s. ISBN 80-7178-763-9
- [6] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] CHROMÝ, Z. *Abeceda moudrosti*. Brno: Proxima, 1993.
- [8] CHUDÝ, Š. *Studijní opory pro sociální pedagogiku I: Vybrané kapitoly ze společenských věd*. Zlín: Univerzita Tomáš Bati ve Zlíně, 2007. ISBN 978-80-7318-608-1
- [9] JIRÁSKOVÁ, V. a kol. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2005. 198 s. ISBN 80-86861-80-5
- [10] KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, s.r.o., 1998. 181 s. ISBN 80-7204-064-2
- [11] KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1
- [12] KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0
- [13] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie: 2., aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9

- [14] NEKULA, Antonín. *Mezigenerační vztahy a nesezdaná soužití*. [s.l.], 2009. 40 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Dostupné z WWW: <www.thesis.cz>.
- [15] ORT, Jiří . *Kapitoly ze sociologie stáří*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. 116 s. ISBN 80-7044-636-6
- [16] PLŇAVA, I., PILÁT, M. *Děti, mládež a rodiny v období transformace*. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-86598-36-5
- [17] SÝKOROVÁ, Dana; CHYTIL, Oldřich . *Autonomie ve stáří : Strategie jejího zachování*. Boskovice: František Šalé - ALBERT, 2004. 324 s. ISBN 80-7326-026-3.
- [18] ŠTILEC, M. *Program aktivního stylu života pro seniory*. Praha: Portál, 2004. 136 s. ISBN 80-7178-920-8
- [19] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0
- [20] VIDOVIČOVÁ, L. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné
Apod.	A podobně
Atd.	A tak dále
ICT	Informační a komunikační technologie
Kol.	Kolektiv
Např.	Například
Popř.	Popřípadě
Resp.	Respektive
TV	Televize
Tzn.	To znamená

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Graf č. 1: Věk respondentů
- Graf č. 2: Pohlaví respondentů
- Graf č. 3: Znalost pojmu „ageismus“
- Graf č. 4: Vztah respondentů k seniorům
- Graf č. 5: Vyjádření názoru na diskriminaci starých lidí
- Graf č. 6: Zvýhodňování starých lidí oproti ostatním věkovým skupinám
- Graf č. 7: Věk, kdy člověk „začíná být starý“ (hodnoty uvedené alespoň třikrát)
- Graf č. 8: Věk, kdy člověk „začíná být starý“ (hodnoty uvedené jednou a dvakrát)
- Graf č. 9: Názor na smysl vzdělávání seniorů
- Graf č. 10: Nejvíce oblíbené činnosti seniorů dle respondentů (činnosti uvedené alespoň čtyřikrát)
- Graf č. 11: Názor respondentů na závislost lidí ve vyšším věku na druhých lidech
- Graf č. 12: Je pejorativní oslovení seniorů diskriminující?
- Graf č. 13: Názor respondentů na užitečnost rad seniorů
- Graf č. 14: Z jakého důvodu navštěvuji prarodiče
- Graf č. 15: Četnost návštěv respondentů vlastních prarodičů
- Graf č. 16: Jste ochotni se postarat o svoje rodiče na stáří?
- Graf č. 17: Vadí Vám když vidíte na ulici starší pár vést se za ruce?

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1: Věk respondentů
- Tabulka č. 2: Pohlaví respondentů
- Tabulka č. 3: Znalost pojmu „ageismus“
- Tabulka č. 4: Vztah respondentů k seniorům
- Tabulka č. 5: Vyjádření názoru na diskriminaci starých lidí
- Tabulka č. 6: Zvýhodňování starých lidí oproti ostatním věkovým skupinám
- Tabulka č. 7: Věk, kdy člověk „začíná být starý“
- Tabulka č. 8: Domníváte se, že vzdělání seniorů má smysl?
- Tabulka č. 9: Nejvíce oblíbené činnosti seniorů dle respondentů (činnosti, které respondenti uvedli alespoň čtyřikrát)
- Tabulka č. 10: Nejvíce oblíbené činnosti seniorů dle respondentů (činnosti, které respondenti uvedli méně než čtyřikrát)
- Tabulka č. 11: Názor respondentů na závislost lidí ve vyšším věku na druhých lidech
- Tabulka č. 12: Je pejorativní oslovení seniorů diskriminující?
- Tabulka č. 13: Názor respondentů na užitečnost rad seniorů
- Tabulka č. 14: Z jakého důvodu navštěvují prarodiče
- Tabulka č. 15: Četnost návštěv respondentů vlastních prarodičů
- Tabulka č. 16: Jste ochotni se postarat o svoje rodiče na stáří?
- Tabulka č. 17: Vadí Vám, když vidíte na ulici starší pár vést se za ruce?

SEZNAM PŘÍLOH

P I – Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Petra Bočková a jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Obracím se na Vás se žádostí o vyplnění krátkého dotazníku. Dotazník bude sloužit jako podklad pro mou bakalářskou práci nazvanou „Ageismus ve společnosti – postoje současné mládeže“. Práce je zaměřena na postoje společnosti a mladých lidí ke stáří a starým lidem.

Návod na vyplnění: U každé otázky zakroužkujte Vámi zvolenou odpověď. Každá otázka má pouze jednu odpověď. Pokud je možné u otázky uvést více odpovědí, v zadání budete na toto upozorněni. Dotazníky jsou anonymní, Vaše odpovědi budou použity pouze pro účely této bakalářské práce.

Děkuji Vám za ochotu a Váš čas.

1) Váš věk: .....

2) Jste: žena   muž

3) Víte, co znamená pojem ageismus? Pokud ano, uveďte.

a) ne

b) ano.....

4) Jaký máte vztah k seniorům? Můžete vybrat i více odpovědí.

a) mám k nim úctu

b) beru je jako všechny ostatní věkové skupiny

c) nevšímám si jich

d) vadí mi

e) jiný vztah:.....

5) Myslíte si, že staří lidé jsou ve společnosti určitým způsobem znevýhodňováni či diskriminováni?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

V případě, že jste odpověděli „ANO“, uveďte příklad:.....

6) Myslíte si, že staří lidé jsou ve společnosti určitým způsobem zvýhodňováni oproti ostatním věkovým skupinám?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

V případě, že jste odpověděli „ANO“ nebo „NE“, uveďte příklad:.....

7) Uveďte věk, kdy podle vás začíná být člověk „starý“: .....

8) V posledních letech se klade důraz na univerzity třetího věku, kluby aktivního stáří apod. Domníváte se, že vzdělávání seniorů má smysl?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

V případě, že jste odpověděli „ANO“ nebo „NE“, uveďte důvod Vašeho rozhodnutí:.....

9) Napište alespoň tři různé činnosti, které jsou podle Vás nejvíce oblíbené u seniorů:

.....
.....

10) Myslíte si, že vyšší věk s sebou automaticky přináší závislost na druhých lidech?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

- 11) Je oslovení seniorů tituly „babi“, „dědo“ ve veřejném životě, např. na úřadech, v nemocnici, v obchodě apod. znevažující či diskriminující ?
- a) ano
  - b) ne
  - c) nevím
- 12) Považujete rady a zkušenosti seniorů za užitečné a lze si z nich vzít ponaučení?
- a) ano
  - b) ne
  - c) nevím
- 13) Pokud navštěvujete svoje prarodiče, z jakého důvodu? Můžete uvést více odpovědí.
- a) protože je mám rád/a a chci je navštívit
  - b) je slušné je občas navštívit
  - c) vím, že od nich vždy dostanu něco „na přilepšenou“
  - d) je to přání mých rodičů
  - e) jiný důvod
(uved'te):.....
  - f) prarodiče mám, ale nenavštěvuji je
  - g) nemám prarodiče
- 14) Jak často se vídáte se svými prarodiči?
- a) každý den
  - b) 1 – 2 x týdně
  - c) 1 – 3 x do měsíce
  - d) jinak často (uved'te):
  - e) nevidám se s nimi
  - f) nemám prarodiče
- 15) Jste ochotni se postarat o svoje rodiče, až to budou ve stáří potřebovat?
- a) ano
  - b) ne
  - c) nevím

16) Vadí Vám, když vidíte na ulici starší pár vést se za ruce?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím